

AKTINES

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

● «ΜΗ ΤΑΡΑΣΣΕΣΘΩ ΥΜΩΝ Η ΚΑΡΔΙΑ» (Γ.Β.Μ.).....	65
● ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ ΤΟΥ 1821 (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	67
● ΠΟΝΟΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΙΣ (Μ. Μηλίγκου).....	70
● ΤΟ 1821 (Καθηγ. 'Α. Ν. Τσιριντάνη).....	75
● Ο ΥΜΝΟΣ ΤΩΝ ΛΥΤΡΩΜΕΝΩΝ (Γ. Βερίτη).....	77
● Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ (Νίκου Θ. 'Αρβα- νίτη).....	78
● ΚΛΕΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ('Ι. Α. Νικολαΐδη).....	84
● ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΓΙΟΡΤΕΣ (Πανορμίτη).....	85
● ΣΧΟΛΙΑ (Βασ. Κ. Σταθάκη).....	86
● ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. 'Επικοινωνίας τής Χ.Ε.Ε.).....	89
● Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γ.).....	93
● ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.....	94

ΕΤΟΣ 73ον

ΜΑΡΤΙΟΣ 2010

ΑΡΙΘ. 709

ΕΥΡΩ 1,50

**Πρός τούς κ.κ. Συνδρομητάς
τῶν « Ἀκτίνων »**

Μέ τήν ἐναρξη τοῦ νέου ἔτους ὑπενθυμίζομε στούς φίλους συνεργάτας – συνδρομητάς μας, τήν ἀνάγκη νά ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τή συνδρομή τους γιά τό ἔτος 2010.

Ἡ συνδρομή διά τό 2010 παραμένει ἡ ἴδια ἥτοι ΕΥΡΩ 15.

Παρακαλοῦμε διά τήν ἐγκαιρον καταβολήν τῆς συνδρομῆς ὥστε νά συνεχίζεται τακτικά καί ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν « Ἀκτίνων ».



ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2010

**Ἑσωτερικοῦ: ΕΥΡΩ 15 - Κύπρου: ΕΥΡΩ 20 -
Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: ΕΥΡΩ 30**

Ἡ συνδρομή καταβάλλεται στά γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγίας Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νά ἀποστέλλεται διά ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τό Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 – 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταί μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νά καταθέτουν τήν συνδρομή τους, ἐναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, εἰς τοὺς ἐθελοντάς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στίς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

Οἱ συνδρομηταί μας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡμποροῦν νά καταθέτουν τήν συνδρομή τους, εἰς τόν λογαριασμόν μέ μορφή I.B.A.N. γιά ἐμβάσματα τῆς Eurobank μέ ἀριθμό: GR 1102602010000940100366081, ἢ νά τήν ἀποστέλουν μέ τραπεζικὴ ἐπιταγή εἰς διαταγήν τῆς «Χριστιανικῆς Ἑνώσεως Ἀκτίνων».

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 73ον

ΜΑΡΤΙΟΣ 2010

Ἀριθ. 709

«ΜΗ ΤΑΡΑΣΣΕΣΘΩ ΥΜΩΝ Η ΚΑΡΔΙΑ»

Πῶς θά μπορούσε νά χαρακτηρισθῇ ἡ ἐποχὴ μας; Τεχνολογικῆς ἐκρήξεως καὶ ἀλματικῆς προόδου; Αἰώνας τῆς ταχύτητος, τῆς πληροφορικῆς, τῆς βιοχημείας, τῆς γενετικῆς, τοῦ Ἰντερνெτ; Ὅλα αὐτά καὶ ἄλλα θά ἦταν δυνατόν νά λεχθοῦν. Ὁ πιό πετυχημένος ὅμως χαρακτηρισμός τῆς ἐποχῆς μας εἶναι αἰώνας τοῦ φόβου. Ποιός μπορεῖ νά τόν ἀμφισβητήσῃ; Μά δέν χρειάζεται νά τόν ἀμφισβητήσῃ, ἀφοῦ τόν ζῇ. Ἐνας φόβος πολὺμορφος ἀπλώνεται σέ ὅλη τὴν οἰκουμένη καὶ πιέζει τίς καρδιές. Σάν φάντασμα τρομακτικό πλανιέται στόν ὀρίζοντα τῆς διαστημικῆς ἐποχῆς καὶ γεμίζει μέ ἀγωνία τόν σύγχρονο ἄνθρωπο.

Βρισκόμαστε στήν ἐποχὴ τῆς ἀνασφάλειας, τῆς ἀβεβαιότητος, τῆς ἀγωνίας. Ἀνησυχεῖ ὁ ἄνθρωπος γιά τό παρόν. Ἀγωνιᾷ γιά τό μέλλον. Ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος, ἡ καταστροφή τῶν δασῶν, τὰ πυρηνικά ἐργοστάσια, ἡ οἰκονομικὴ κρίση, τὰ ἐπικίνδυνα τρόφιμα, ἡ ἀνεργία, ἡ ἐξάπλωση τῆς βίας, τό ὀργανωμένο ἔγκλημα, προκα-

λοῦν πανικό καὶ δηλητηριάζουν τόν ψυχосωματικό μας ὀργανισμό.

Γιά τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς μιά εἶναι ἡ ἀπάντηση. Καὶ τὴν ὑποδεικνύει ὁ ἐνανθρωπήσας θεός. Καὶ μᾶς τὴν ὑποδεικνύει, ἐνῶ στό βάθος τοῦ ὀρίζοντα πυκνώνουν τὰ νέφη τῆς δοκιμασίας, οἱ ἐχθροὶ Του ἐτοιμάζουν τὰ ὄργανα τῆς φρίκης καὶ τό μίσος τους ἔχει κορυφωθῇ. Σ' αὐτές τίς στιγμές τῆς γενικῆς ἀναταραχῆς, τῆς κυριαρχίας τῆς ἀδικίας, τῆς βίας, τῶν ἀρνήσεων καὶ τῆς προδοσίας, ἀτάραχος ὁ Ἰησοῦς, μέ τό ὄραμα τοῦ σταυρικοῦ καὶ ἐπονείδιστου δικοῦ Του θανάτου, ἀπευθύνεται στοὺς μαθητές Του καὶ τοὺς λέει τὰ βαρυσήμαντα λόγια: «**Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά· πιστεύετε εἰς τόν Θεόν, καὶ εἰς ἐμέ πιστεύετε**» (Ἰωάν. ιδ' 1).

Βλέπετε τώρα καὶ σεῖς τὴν καταιγίδα ποῦ ἔρχεται. Διαισθάνεσθε τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς διωγμούς. Καταλαβαίνετε τίς σκληρὲς δοκιμασίες ποῦ σᾶς περιμένουν. Σᾶς τρομάζει τό ἄσπονδο μίσος τῶν ἐχθρῶν. Ἐ, λοιπόν, ἂς μὴ ταράζεται ἡ καρδιά σας, γιά νά φυγαδεύση

τήν ἐλπίδα καί τήν εἰρήνη. Οἱ δοκιμασίαις θά ἔλθουν. Θά σᾶς ἐπισκεφθοῦν βίαια. Θά σᾶς χτυπήσουν σκληρά. Ἄλλά ἐσεῖς μὴν ταραχθῆτε. Μὴν ἀφήσετε τήν καρδιά σας νά κλονισθῇ. Διατηρήστε τήν ἀνέπαφη ἀπό τήν ὀλιγοπιστία. Κάνετε τήν ἀπόρρητο φρούριο. Πῶς θά γίνη αὐτό; Πῶς εἶναι δυνατόν σέ μιὰ γενική ἀναστάτωση καί ἀναταραχή νά διατηρήσῃ κανεῖς τήν ψυχραιμία του, νά μὴν τόν ἐγκαταλείψῃ τό θάρρος του καί νά μὴν ταραχθῇ; Μιά ἢ ἀπάντηση: **«Πιστεύετε εἰς τόν Θεόν, καί εἰς ἐμέ πιστεύετε»** (Ἰωάν. ιδ' 1). Ἡ πίστη σας στόν Θεό θά εἶναι ἡ δύναμή σας, ἡ μεγάλη προστασία σας, τό θάρρος καί ἡ ἰσχὺς σας. Αὐτή ἡ πίστη στήν παρουσία Του, στήν πρόνοιά Του, στήν πατρική Του ἀγάπη, θά ἀποτελῇ τό ἀκλόνητο στήριγμά σας.

«Πιστεύετε εἰς τόν Θεόν, καί εἰς ἐμέ πιστεύετε». Ἔχετε, λοιπόν, ἀκλόνητη πίστη σέ μένα τόν Διδάσκαλο καί Κύριό σας. Δέν θά σᾶς ἐγκαταλείψω οὔτε στίς τραγικώτερες στιγμές τοῦ σταυρικοῦ μου πάθους, ἀλλά καί μετά θά εἶμαι κοντά σας καί μέ τοὺς πιστοὺς ὅλων τῶν ἐποχῶν **«ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»** (Ματθ. κη' 20). Μέ τήν πίστη σας σέ μένα θά διατηρῆτε τήν εἰρήνη τῆς ψυχῆς σας καί μέσα στίς θύελλες καί στίς τρικυμίες. Οἱ ἀπειλές

δέν θά σᾶς τρομάζουν ἀπό ὅπουδήποτε καί ἂν προέρχωνται. Ἀρκεῖ νά μὴ χάσετε ποτέ τήν πίστη σας.

Ποιά πίστη συγκεκριμένη προβάλλει ἐδῶ στοὺς μαθητές Του; Στρέψτε τό βλέμμα σας στόν οὐρανό. Ἀπό ἐκεῖ θά ἀντλήτε ἀκαταμάχητη δύναμη. Ἡ ἐλπίδα σας ἐκεῖ θά ἀκουμπά. Ἄν τό σῶμα εἶναι μέσα στά κύματα, τό κεφάλι πρέπει νά εἶναι πάνω ἀπό τά κύματα, γιά νά ἐπιπλέῃ. Ὁ οὐρανός δέν καταργεῖ οὔτε ἀγνοεῖ τήν γῆ. Τήν στηρίζει. Δέν εἴμαστε ὀρφανοί ἀπό Πατέρα, οὔτε ἄστεγοι μεταφυσικά. Ὑπάρχει ἡ ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν στένεψαν οἱ καρδιές τῶν ἀνθρώπων, «πολυχώρητος» εἶναι ὁ οὐρανός. Καί δέν πρόκειται γιά μετάθεση τοῦ προβλήματος. Ἀπό τώρα ὁ κάθε πιστός, πού ζῇ ἐν Χριστῷ, ζῇ καί προαπολαμβάνει τίς χαρές τοῦ Παρδεισίου. Ὁ σύνδεσμος γῆς καί οὐρανοῦ εἶναι ὁ ἐναθρωπήσας Θεός, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, πού ζῇ μέσα μας, πού μᾶς ἐνισχύει, πού σφογγίζει τόν ἰδρώτα καί στεγνώνει τά δάκρυα. Ἔτσι, μέ τήν πίστη σ' Αὐτόν, φυγαδεύεται ὁ φόβος καί ἐγκαθίσταται στήν ψυχὴ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀκοίμητος αὐτός φρουρός στά τεῖχη τῆς καρδιᾶς.

Γ.Β.Μ.





ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑ ΤΟΥ 1821

«Στίς 29 Μαΐου 1453 έάλω ή Πόλις». Τήν άλλη ήμέρα οί έργάτες διατάχθηκαν νά εξαφανίσουν όλα τά σύμβολα τής Χριστιανικής Πίστεως. Καταστρέφουν τό ιερό, σοβαντίζουσιν τίς θρησκευτικές παραστάσεις πού είχαν γίνει μέ μωσαϊκά καί ό Σταυρός πού δέσποζε στην 'Αγία Σοφία καί άπλωνε χίλια χρόνια τούς βραχιόνες του για νά άγκαλιάζει τόν ανθρώπινο πόνο γκρεμίζεται μέ πάταγο. Ό κρότος πού έκανε πέφτοντας άντηχεϊ σέ όλη τήν 'Εκκλησία καί πολύ μακρύτερα άκόμη.

Μέ τήν πτώση του άνατριχιάζει όλόκληρη ή Δύση. 'Η είδηση αυτή βρίσκει τρομερή άπήχηση στή Ρώμη, στή Γένοβα, στήν Βενετία καί εξαπλώνεται άκόμη μακρύτερα στήν Γαλλία καί στήν Γερμανία. 'Η Ευρώπη βλέπει τρομαγμένη πώς μέ τήν ένοχη άδιαφορία της είσέβαλε στό έδαφος της μιá δύναμη καταστροφική πού θά άμφισβητήσει τήν ισχύ της για πολλούς αιώνες» (Στέφαν Τσβάιτς - Οί μεγάλες ώρες τής άνθρωπότητας σελ. 31).

Στήν συνέχεια τό έτος 1460 οί Τουρκοί καταλύουν τό δεσποτάτο του Μωρέως, τό δουκάτο των 'Αθηνών καί στό έτος 1470 κυριαρχούν καί στήν Εύβοια.

Ό έλλαδικός χώρος είναι πεδίο άνταγωνισμού μεταξύ τής 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας άφ' ενός καί των Ιταλικών πόλεων τής Βενετίας, τής Γένοβας καί του τάγματος των ιπποτών των 'Ιωαννιτών άφ' έτέρου πού κατείχαν

κατά κύριον λόγο έλληνικά νησιά. 'Η λατινοκρατία, όπως αυτή διασπάται σέ 'Ενετούς, Γενουάτες καί ιππότες 'Ιωαννίτες, συμπίπτει χρονικά, όπως συνέβη καί μέ τήν τουρκοκρατία, μέ τήν άπώλεια τής κρατικής κεντρικής έξουσίας άπό τούς 'Έλληνες καί τήν μεταβίβασή της στην λατινική κυριαρχία. 'Αν καί στίς όθωμανικές κτήσεις παρατηρεΐται μιá όμοιογένεια διοικητική, δέν ισχύει τό ίδιο καί στίς λατινικές. Βασικά χαρακτηριστικό των λατινοκρατούμενων περιοχών είναι ή μαζική μεταναστευτική κίνηση πρός αυτές έξ αίτίας τής συσσωρευμένης δυσαρέσκειας των κατοίκων των περιοχών πού βρίσκονταν υπό όθωμανική κατοχή.

'Ακολουθούν πόλεμοι μεταξύ 'Οθωμανών, 'Ενετών καί Γενουατών πού μέ τίς νίκες των Τούρκων καταλήγουν στην επέκταση τής κυριαρχίας των πρώτων στίς λατινοκρατούμενες έλληνικές περιοχές.

Τήν περίοδο αυτή τής τουρκοκρατίας καί του τουρκολατινικού άνταγωνισμού συμμετείχαν καί οί υπόδουλοι 'Έλληνες μέ τό μέρος των δευτέρων, προσδοκώντας άπό τήν νίκη των χριστιανικών Δυνάμεων τήν έθνική των άποκατάσταση μέ πολλές έκ μέρους των θυσίες καί χωρίς άποτέλεσμα.

Μετά τήν άπογοήτευσή τους άπό τούς Δυτικούς οί 'Έλληνες, έστράφησαν στην μεγάλη όμόδοξη χώρα του βορρά, τήν Ρωσία, άπό τήν όποία πολλά περίμεναν. Σημαντικώτερη έκδήλωση αυτής

της προσδοκίας από τό ξανθό γένος είναι ή εξέγερση τοῦ ἔτους 1770 κυρίως στήν Πελοπόννησο καί τήν Στερεά Ἑλλάδα, γνωστή στήν ἱστορία ὡς Ὁρλωφικά ἀπό τά ὀνόματα τῶν Ρώσων πριγκήπων Ἀλεξέι καί Φιοντόρ Ὁρλωφ πού ἡγοῦντο τῆς ὅλης ἐπαναστατικῆς κινήσεως. Ἡ εξέγερση αὐτή κατεστάλη ἀπό τοὺς Τούρκους μέ ὀδυνηρότατες συνέπειες γιά τοὺς ἐπαναστατημένους ἑλληνικοὺς πληθυσμούς.

* * *

Αὐτή εἶναι σέ γενικές γραμμές ή κατάσταση τοῦ ἑλληνισμοῦ στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας μέχρις ὅτου ὠριμάσει ή ἰδέα μιᾶς πλέον συστηματικῆς καί ὀργανωμένης ἐπιχειρήσεως πρὸς ἀπόκτηση τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Καί ή ὠρίμανση αὐτή συνιστᾶτο στήν ἀνύψωση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων μέ τήν ἱδρυση σχολείων, στήν ἀνάπτυξη τῆς οἰκονομίας κυρίως στόν ἐμπορικό ναυτιλιακό τομέα μέ ἀποτέλεσμα τήν συγκέντρωση κατὰ κάποιον τρόπον ἑνός ἐθνικοῦ πλούτου ἀπό τοὺς καραβοκυραίους τῶν ναυτικῶν νησιῶν, ὁ ὁποῖος διετεῖται κατὰ ἕνα μεγάλο ποσοστό στόν ἐθνικό ἀγῶνα.

Δέν εἶναι ἀνάγκη νά γίνει λόγος γιά τό πνευματικό καί ἐθνικό ἔργο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας στοὺς αἰῶνες αὐτοὺς γιατί εἶναι κοινός τόπος. Ἡ διατήρηση τῆς γλώσσας καί τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως μέ γνώμονα τήν θρησκευτική ἐτερότητα τοῦ γένους ἔναντι τῶν κατακτητῶν εἶναι παράγωγα τῆς πίστεως τῶν ὑποδούλων στήν Ἐκκλησία των. Ἀπό τοὺς ἀνώνυμους καί ἀκατάγραφους ἱερεῖς, ἀπό τοὺς λογίους ἱερωμένους καί τόν ἀνώτερο κληρὸν, ὅλοι αὐτοί κατὰ κανόνα συνετέλεσαν στήν ἐπιβίωση τοῦ γένους. Καί ὅταν ἦλθε ή κατάλληλη στιγμή τό ἔθνος ἐξεγέρθηκε.

Καί τί θά πεῖ κατάλληλη στιγμή γιά τήν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν τοῦ ἀγῶνα; Θά πεῖ, ἐάν οἱ διεθνεῖς συγκυρίες, ἦσαν εὐνοϊκές ή ὄχι στήν προκειμένη περίπτωση. Βεβαίως εἶχε ἐπικρατήσει ἕνα πνεῦμα φιλελευθερισμοῦ στοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης καί σέ ἕναν εὐρύ κύκλο διανοομένων μετὰ τήν γαλλική ἐπανάσταση. Τοῦτο ὅμως εἶχε δημιουργήσει καί τήν ἀντίστοιχη ἀντίδραση, ή ὁποία ἐξεφράζετο στήν πολιτική τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν τά ὁποῖα εἶχαν καί τήν δύναμη τῆς ἐπιβολῆς τῆς θελήσεώς των, μέ τήν ἱδρυση τῆς Ἱερᾶ Συμμαχίας. Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία, στήν ὁποία μετεῖχαν ή Αὐστροουγγαρία, ή Πρωσία, ή Ρωσία καί στήν ὁποία προσεχώρησε λίγο βραδύτερα καί ή Γαλλία ἐτάσσετο ἐχθρικά σέ κάθε ἀπελευθερωτική κίνηση. Κύριος ἐκφραστής αὐτοῦ τοῦ ἀντιδραστικοῦ πνεύματος ἦταν ὁ καγκελάριος τῆς Αὐστροουγγαρίας Μέτερνιχ. Ὅμως στήν Ἑλλάδα ἀκόμη καί μία μικρή φλόγα ἦταν ἱκανή γιά νά ξεσπάσει πυρκαϊά. Ἐτσι τά περιθώρια ἀναμονῆς ή ἀναβολῆς τῆς κηρύξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἦταν ἐξαιρετικά περιορισμένα γιά τήν φιλική ἔταιρεία. Ἀποφασίσθηκε λοιπόν νά ἐπισπεύσουν τίς ἐνέργειές τους.

Ἀκολούθησε, ὡς γνωστόν, ή κήρυξη τῆς ἐπαναστάσεως στίς παραδουνάβιες ἡγεμονίες τόν Φεβρουάριο τοῦ 1821 ἀπό τόν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντη χωρίς ἐπιτυχία καί τόν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους στόν Μωριά, πού ἐξαπλώθηκε σέ λίγες ἡμέρες στήν Στερεά Ἑλλάδα καί στήν συνέχεια στήν Ἡπειρο, Θεσσαλία καί Μακεδονία. Στίς τρεῖς ὅμως αὐτές περιοχές ή ἐπανάσταση κατεστάλη σύντομα ἀπό τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τήν δυνατότητα ἐγκαίρου κινητοποιήσεως σέ αὐτές. Ἐκεῖ ὅπου ἐδραιώθηκε ή ἐπανάσταση ἦταν ή Πελοπόννη-

σος. Τούς θριάμβους όμως τούς συνόδευσαν και θυσίες, όπως εκείνη του 'Αθανασίου Διάκου. 'Ηρωικές νίκες σημειώθηκαν και στην θάλασσα με δεσποζουσες μορφές του Κωνσταντή Κανάρη και του 'Ανδρέα Μιαούλη. Τά γεγονότα αυτά προεκάλεσαν αισθήματα θαυμασμού και συμπάθειας στους λαούς της Ευρώπης. Παράλληλα οι επιτυχίες των 'Ελλήνων και η ανεπάρκεια της 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας συνετέλεσαν να μεταβληθεί προς τό εμφανέστερο η πολιτική πρωτα της 'Αγγλίας με πρωτοβουλία του υπουργού των εξωτερικών Τζώρτζ Κάννινγκ και στη συνέχεια της Γαλλίας, και της Ρωσίας υπέρ των αγωνιζομένων 'Ελλήνων με έμπρακτον τρόπο.

Η έκστρατεία του 'Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο και την Στερεά 'Ελλάδα, παρά την ήρωική θυσία του Παπαφλέσσα και των συντρόφων του στο Μανιάκι, την σθεναρή άμυνα των Μεσολογγιτών, σέ συνδυασμό με τις έμφύλιες έριδες των 'Ελλήνων εκλόνισαν την 'Επανάσταση, ή οποία εκινδύνευσε να σβήσει. Η αντίδραση των μαχομένων 'Ελλήνων υπό τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και των ναυτών του Μιαούλη διατήρησαν την φλόγα του αγώνα για έλευθερία και προκάλεσαν την παρέμβαση των τριών κυβερνήσεων 'Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας, οι οποίες επέβαλαν την ελληνική ανεξαρτησία. Η άρνηση της Τουρκίας να αποδεχθεί τό γεγονός αυτό οδήγησε στην ναυμαχία του Ναυαρίνου και στην καταστροφή τον 'Οκτώβριο του έτους 1827 του εκεί ναυλοχούντος τουρκοαιγυπτιακού στόλου. Τό αποτέλεσμα της ναυμαχίας του Ναυαρίνου εξέφραζε την βούληση των τριών λεγομένων προστάτιδων Δυνάμεων για την έ-

δρυση ανεξαρτήτου 'Ελληνικού Κράτους, την οποία έπιβεβαίωσε και τό γεγονός της χειρσαίας επιχειρήσεως γαλλικού έκστρατευτικού σώματος υπό τον στρατηγόν Μαΐζον στον Μωριά για την εκκαθάριση του τόπου από ύπολείμματα του στρατού του 'Ιμπραήμ. Οι Γάλλοι αυτοί στρατιώτες ανήκαν στον τακτικό γαλλικό στρατό και δέν ήσαν όπως στην αρχή της 'Επαναστάσεως φιλέλληνες έθελοντές. Τό έτος 1829 στρατός 'Ελλήνων υπό τον Δημήτριον 'Υψηλάντη έδιωξε τούς Τούρκους από την Στερεά 'Ελλάδα.

'Επισημοποίηση των άνωτέρω έγινε-το κατ' αρχήν με την ύπογραφή του πρωτοκόλλου του Λονδίνου στις 20 'Ιανουαρίου του 1830 και διακανονίσθηκε όριστικά τον 'Ιούνιο 1832 με την σύμβαση της Κωνσταντινουπόλεως. Τό νέο ελληνικό κράτος περιελάμβανε στην αρχική μορφή την Πελοπόννησο, την Στερεά 'Ελλάδα την Εύβοια τις Βόρειες Σποράδες και τις Κυκλάδες.

'Από όσα άνωτέρω εξετέθησαν στο τελικό αυτό αποτέλεσμα κύριο ρόλο έπαιξε τόσον στον στρατιωτικό, όσον και στον διπλωματικό τομέα ή στάση των προστάτιδων Δυνάμεων χωρίς την όποία δέν θά ήταν δυνατή ή επικράτηση της 'Ελληνικής 'Επαναστάσεως.

Δίχως όμως τό τόλμημα του Μαρτίου του 1821, όποτε χωρίς προϋποθέσεις ξένης βοήθειας οι 'Ελληνες άρχισαν τον αγώνα, δέν υπήρχε περίπτωση οι ξένες Δυνάμεις αυτόκλητα και εξ ιδίας πρωτοβουλίας, να αναλάβουν πολεμική δράση κατά της 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για την ανεξαρτησία ήμών των 'Ελλήνων.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ



ΠΟΝΟΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΙΣ

«Δίς γε καί τρίς τό γε καλῶς ἔχον,
ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖν».

Πλάτων

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου τεύχους)

Β΄

Ἄνεκαθεν ἡ φιλοσοφία, ἡ ποίηση, τό θεάτρο, ἡ μουσική καί, περισσότερο, ἡ Ἱατρική καί ἡ Θρησκεία, ἀσχολοῦνται μέ τόν πόνο καί, ἀπό τή δική τους πλευρά καί τό δικό τους τρόπο, τόν ἐκφράζουν, προσπαθώντας πάντοτε νά ἐρμηνεύσουν τό νόημά του καί τή σκοπιμότητά του στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπάρχει, δηλαδή, «τελεολογία» τοῦ πό-νου.

Κατά τόν καθηγητή ἀναισθησιολογίας S. Brena, Δ/ντή «Μονάδος τοῦ πόνου», ὁ πόνος γίνεται ἕνα ἀπό τά πρῶτα σημεῖα ἐπαφῆς τῆς Ἐπιστήμης μέ τή Θρησκεία. Ὁ πάσχων ζητάει θεία καί ἀνθρώπινη βοήθεια, ζητάει «ἵνα μή ἀποθάνῃ».

Σήμερα ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ πόνου ὁλοκληρώνεται μέ τή θεώρησή του ὄχι μόνο ὡς βιοφυσικοῦ φαινομένου, ἀλλά καί ὡς στοιχείου τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Στή ρίζα τοῦ σωματικοῦ ἄλγους κρύβεται ἡ προσωπικότης τοῦ ἀτόμου καί αὐτή ἐπηρεάζει τόν πόνο

καί ὡς πρὸς τήν ἔντασή του καί ὡς πρὸς τήν ἑκβάσή του.

Ὁ οὐδὸς τοῦ πόνου ἔχει σχέση μέ πολλές παραμέτρους τῆς ζωῆς τοῦ πο-νοῦντος (χαρακτῆρας, βιοματικές ἐμπει-ρίες, πνευματικότης, προβλήματα ζωῆς). Σήμερα ἡ ἱατρική μέ εἰδικό τρόπο μπο-ρεῖ νά ἀξιολογεῖ τό βαθμό τοῦ πόνου. Μπορεῖ νά τόν «μετράει» καί νά τόν «ποσοτικοποιεῖ» καί συνεπῶς μπορεῖ νά τόν ἀντιμετωπίζει καλύτερα.

Ὅσο ὁ πόνος ἐπηρεάζεται ἀπό τήν ψυχὴ τοῦ πάσχοντος, ἄλλο τόσο ἐπη-ρεάζει καί τόν ψυχισμό τοῦ πονοῦντος. Ὁ πόνος ἐπηρεάζει καί τόν ψυχισμό τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ἀσθενοῦς ἀλλά καί τό περιβάλλον ἐπηρεάζει, ποικιλο-τρόπως, τόν πονοῦντα. Ὁ ρόλος τοῦ θεράποντος ἱατροῦ καί ἡ ἐκ μέρους του θερμὴ συμπαράσταση, εἶναι κάτι τό πο-λύ σπουδαῖο. Ὁ ἄρρωστος φτάνει νά ζητάει τό χέρι τοῦ γιατροῦ καί «δένε-ται» μαζί του. Ποιητικά θά τό λέγαμε, ὅτι ὁ ἀσθενής ζητάει: «Γιατρικό σάν ἄρρωστος, λόγο σάν πονεμένος». Καί τό ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ συνδέσμου ἱα-τροῦ - ἀσθενοῦς, ἡ ἀνάπτυξις, ἱαματι-

κῶς καί ἐαυτήν, θεραπευτικῆς διεργασίας. Ἡ ἱερή σχέση γιατροῦ - ἀσθενοῦς «ἐμφυσᾷ τήν ἐλπίδα γιά καλύτερη καί τελειότερη ζωή» στόν πάσχοντα.

Πόσες φορές δέν βλέπουμε περιπτώσεις πασχόντων, οἱ ὅποιοι, παρὰ τόν πόνο τους, ἀνέβηκαν ψηλά, ἀνέπτυξαν νοητικές δεξιότητες, ἐξεδήλωσαν εὐγένεια ψυχῆς, συμπάθησαν τοὺς ὑποφέροντες συνανθρώπους τους καί τοὺς βοήθησαν. Ἐπαψαν νά βλέπουν τόν «ξένο πόνο, ξώκαρδα» ὅπως λέμε στήν Ἥπειρο.

Βέβαια δέν ἀγνοοῦμε καί τά ἄτομα ἐκεῖνα, τά ὁποῖα μέ τόν πόνο καί τήν ἀρρώστεια σκλήρυναν τήν ψυχή τους. Δέν μπόρεσαν νά σμίξουν μέ τό Θεό, τοὺς πρόλαβε ἡ ἀπελπισία. Ὁ ἄρρωστος στόν πόνο του στρέφει τό βλέμμα του στόν Οὐρανό, αἰσθάνεται τήν ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας του μέ τό Θεό, κρυφομιλάει μαζί Του.

Ὁ Γ. Κοτζιάς, πού προανέφερα, ὄντας ἄρρωστος μέ καρκίνο τοῦ πνεύμονος, εἶπε σέ συνέντευξή του: «Πάντα προσευχόμουν καί τώρα προσεύχομαι. Ὁ θεός, ἀπό μᾶς ζητᾷ νά βοηθήσουμε τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς μας. Πρέπει νά ἀγωνισθοῦμε ἔτσι, ὥστε νά μπορέσουμε κάποτε νά συμπορευτοῦμε μέ τή βοήθεια καί τή δύναμη τοῦ Θεοῦ».

Ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος στά «Μεταφυσικά Προλεγόμενα» (1956) ἔγραφε: «Ὁ Θεός τελειοποιεῖ τόν ἄνθρωπο μέ τόν πόνο καί τόν βοηθάει νά ἐνωθεῖ μέ τίς ρίζες του, δηλαδή μέ τό Θεό».

Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἀπό τήν ποιμαντική του ἐμπειρία εἶχε διαπιστώσει, ὅτι «κάμνονσα ψυχή ἐγγίζει Θεῷ».

Καί ὁ ἀμφιλεγόμενος ὡς πρός τήν Πίστη, Νίκος Καζαντζάκης, ὁμολόγησε γράφοντας, ὅτι «τά μεγάλα πράγματα γίνονται ὅταν Θεός καί ἄνθρωπος σμίγουν».

Τά παραπάνω δέν σημαίνουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν χρειάζεται νά ζητάει τήν ἱατρική βοήθεια. Ἡ ἀποψη τοῦ νά ἀφεθοῦμε στό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὅποιος ἐπέτρεψε τόν πόνο, εἶναι λανθασμένη.

Οἱ Γέροντες Βαρσανούφιος καί Ἰωάννης (6ος αἰών) στό βιβλίο τους «περί ἀρρωστείας, ἱατρῶν, φαρμάκων καί ἰάσεως» γράφουν τά ἑξῆς:

«Οὐκ ἐκώλυσεν ἡ Γραφή, οὐδέ οἱ πατέρες τήν πρός τό σῶμα συγκατάβαση, τήν οὐ κατά ἡδονήν, ἀλλά μετά διακρίσεως γενομένην. Ἀπώλεια ψυχῆς ἐστὶ τό παρῆλθεῖν τήν κέλευσιν τοῦ Θεοῦ, τὰς ἄλλας θεραπείας μᾶλλον τῶν ἱατρῶν προσένεγκε, οὐκ ἔστι γάρ τοῦτο ἁμαρτία. Οὐκ ἐδιδάχθημεν σωματοκτόνοι, ἀλλά παθοκτόνοι».

Ὁ πόνος, καθ' ἑαυτόν, εἶναι σωστικό σῆμα, ἕνας ὠφέλιμος δείκτης γιά τήν ἐκτίμηση μιᾶς βιολογικῆς διεργασίας καί ἐξελιξέως, συνεπῶς δέν πρέπει, πάντοτε νά τόν «κουκουλώνουμε». Μέ τήν κρίση κάποιου πόνου μὴν μᾶς πιάνει πανικός. Ἡ ἀλγοφοβία εἶναι καθ' ἑαυτήν, μάστιγα σκληρότερη ἀπό τόν πόνο. Ἡ ἐκ μέρους τοῦ ἱατροῦ, ὅτι χρειάζεται ὑπομονή καί παρακολούθηση τοῦ πόνου, πού κρύβει, ἴσως, κάποια

βιοφυσική σκοπιμότητα, είναι άποψη παλαιότατη. Είναι ενδιαφέρουσα ή άναφορά του Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας: «Χρήσιμος οὖν καί ἡ ἀλγηδὼν εὐρίσκειται κατὰ τε τὴν ἰατρικὴν καί τὴν παιδευτικὴν».

Ἐχει λεχθεῖ, ὅτι ὁ πόνος καί ἡ ὀδύνη παίζουν μεγαλύτερο ρόλο στὴ ζωὴ, παρὰ ἡ χαρὰ καί ἡ εὐτυχία. Ὁ πόνος καί ἡ ἀρρώστεια συγκλονίζουν τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὠριμάζουν τὴν προσωπικότητά του καί καταλήγουν στό νά γίνονται «μέσον ἐξαγνισμού καί μορφώσεως τοῦ χαρακτήρος» (F. Sauerbruck, καθηγητῆς χειρουργικῆς).

* * *

Σήμερα ἡ ἰατρικὴ ἔχει εἰδικὰ τμήματα (Μονάδες Πόνου), πού διευθύνονται ἀπὸ γιατρούς, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται, ἰδιαίτερα, μέ τό θέμα τοῦ πόνου. Οἱ «ἀλγολόγοι» γιατροί χρησιμοποιοῦν ποικίλες μεθόδους καί φαρμακευτικές οὐσίες, χωρίς νά ὀδηγοῦν τοὺς ἀσθενεῖς σέ σωματικὴ καί ψυχοδιανοητικὴ κατάπτωση.

Σέ Κέντρα, ἐπίσης, ὅπου διαβιοῦν μέ νοσήματα συνοδευόμενα μέ πόνους, γιὰ τὴν ἀνακούφισή τους, χρησιμεύουν καί ἄλλοι τρόποι ἀνθρωπιστικῆς φροντίδας τους. Ὅμάδες εἰδικῶν ἐπαγγελματιῶν, ἀλλὰ καί ἐθελοντῶν προσφέρουν στοὺς ἀσθενεῖς εὐκαιρίες ψυχαγωγίας καί εὐχάριστων ἐνασχολήσεων, πού «ἀπομακρύνουν» τὸν πόνο (μουσικὴ, τραγούδια ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς, συζητήσεις, εὐχάριστες διηγῆσεις, οἱ ἴδιοι οἱ ἀσθενεῖς διηγοῦνται προσωπικὲς ἱστορίες καί ἄλλα).

Σήμερα, στὴν κλινικὴ θεραπευτικὴ ψυχολογία φαίνεται νά παίρνει θέση καί ἡ χρῆση τῶν αἰσθήσεων (ἀφή, ἀκοή, ὄσφρηση). Μέ ἐρεθίσματα ὅπως ἄγγιγμα, μελωδία, ἄρωμα, προφανῶς ἐνεργοποιεῖται ἡ παραγωγὴ ἢ ἡ ἀπελευθέρωση στὴν κυκλοφορία τοῦ ὁργανισμοῦ τῶν «ἐνδορφινῶν», δηλαδή οὐσιῶν, οἱ ὁποῖες μέσῳ τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, μειώνουν τὸν πόνο.

Ἡ θερμὴ συμπαράσταση καί ἐπικοινωνία τοῦ νοσηλευτοῦ, τοῦ ψυχολόγου, τοῦ κοινωνικοῦ λειτουργοῦ, τοῦ συγγενοῦς, τοῦ φιλικοῦ προσώπου, ἀποτελοῦν «θεραπευτικὴ» γιὰ τὸν ἄρρωστο, διότι δέχεται ἔτσι, ἓνα ἀντίδοτο στόν πόνο. Ἐγράψε κάποιος: «Μέτρα ἂν ὅλη σου ἡ ζωὴ ἔγινε ἀντίδοτο στό πόνο, πού μάτωσε τὴν κάθε ἀνθρώπινη ψυχὴ». Ὁ Μ. Βασίλειος μᾶς βεβαιώνει πόσο οἱ λόγοι παρηγοριᾶς, ἀπὸ φίλους, γίνονται ἀντίδοτο στόν πόνο καί προσφέρουν ἀνακούφιση στόν πάσχοντα. Πιθανῶς μέ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐνισχύεται ἡ «αὐτοθεραπευτικὴ δύναμη» τῆς ἀνθρώπινης φύσεως.

* * *

Στὴ χριστιανικὴ διδασχὴ ὁ πόνος ἀναφέρεται ὡς «ἀσπασμὸς Θεοῦ» καί «στάδιον δοκιμασίας πρὸς τελείωσιν». Μέ τὸν πόνο, πού ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς στόν ἄνθρωπο, εἶναι σὰν νά θέλει (ὁ Θεός) νά τοῦ μιλήσει ἰδιαιτέρως (Καλβῖνος).

Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, ἀσφαλῶς, δέν ἀποδέχεται, ὅτι ὁ Θεός μᾶς χάρισε τὴ ζωὴ γιὰ νά πονοῦμε. Ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου μέ τὴν ἁμαρτία του, ὀδήγησε

στόν πόνο καί σέ κάθε δεινό. Καί από τήν πτώση ἐκείνη τοῦ πρωτοπλάστου, «πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καί συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν». Ἔτσι ὅσο ὑπάρχει ζωή, θά ὑπάρχει καί ὁ πόνος, ἀλλά ὁ πόνος καί ὁ θάνατος πῆραν ἄλλο νόημα μέ τήν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ.

Καί δίχως τό βαθύτερο νόημα πού παίρνει ὁ πόνος, σύμφωνα μέ τή χριστιανική ἀντίληψη, «ἡ ἀρρώστεια πού τόν προκαλεῖ θά παραμένει ἀνόητο σκάνδαλο» καί ἡ σκοπιμότητα τοῦ πόνου ἀνερμήνευτη.

Στόν ἀνθρώπινο πόνο, ἡ Ἐπιστήμη κάνει κάθε προσπάθεια νά τόν ἀνακουφίσει καί ἡ Πίστις τόν μετασχηματίζει σέ χαρά ζωῆς. Ὁ γνωστός Δανός φιλόσοφος —σπούδασε Θεολογία καί εἶναι ἐκπρόσωπος τοῦ «χριστιανικοῦ ὑπαρξισμοῦ»—, ὁ S. A. Kierkegaard, βλέπει τόν πόνο «ὡς σχολεῖο πού μᾶς προετοιμάζει γιά τήν αἰωνιότητα, διότι ὁ πόνος νεκρώνει τά πάθη τῆς ψυχῆς».

Ὁ πιστός, μέ τό πόνο του αἰσθάνεται συνοδοιπόρος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τό Γολγοθᾶ καί ἀκολουθεῖ ἀγόγγυστα τόν ἀνήφορο, μέ τό βάρος τοῦ προσωπικοῦ του σταυροῦ. Γράφει ἓνας θεολόγος, «ὅταν μάθουμε νά προσβλέπουμε στή γεωμετρία τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, τότε παίρνουμε δύναμη καί μπορούμε νά ἀναλογιζόμαστε καί τοῦ δικοῦ μας σταυροῦ τίς διαστάσεις». Στέλνει ὁ Χριστός τή χάρη Του. Μέ τή χάρη τοῦ Χριστοῦ, ἐπαναλαμβάνει: «καί φθάνει

νά σ' εὐγνωμονῶ γι' αὐτές τίς ὥρες πού πονῶ».

Ὁ βαθιά πιστός ἄνθρωπος, σύμφωνα μέ τό Γάλλο θρησκευτικό συγγραφέα J. B. Bossuet, «ἐφ' ὅσον ὑπομένει ταπεινά τίς θλίψεις, πού ὁ Θεός τοῦ στέλνει, δέν κάνει τίποτα ἄλλο, ἀπό τό νά δίνει αἷμα στό Σωτῆρα, καί ἡ καρτερία του στίς θλίψεις ἐπέχει θέση μαρτυρίου», ἀναιμάκτου βεβαίως μαρτυρίου.

* * *

Χωρίς ἀμφιβολία, ὁ πόνος κρύβει κάποιον βαθύ νόημα στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου καί παίζει σπουδαῖο ρόλο γιά τήν «ὑπαρξιακή» του βελτίωση. Χωρίς μιὰ τέτοια ἀντίληψη περί πόνου, κάθε ἄνθρωπος κινδυνεύει νά χάσει τήν ταυτότητά του. Ἰδιαίτερος, ὅμως, ὁ πιστός ἄνθρωπος «κινδυνεύει νά χάσει τή θέα καί τή λάμψη τῆς ὁμορφιάς τοῦ Σταυροῦ».

Κλείνω τήν ἀνάλυσή μου, περί πόνου καί Πίστεως, μέ τό ἐξάστιχο ποίημα τοῦ Ἰωσήφ Κυπριανοῦ^(*), «Δύο λόγια», γραμμένο στίς «Ἀκτίνες» 1946:

«Ἦθελα νά Σοῦ πῶ δυό λόγια μόνο.
Ἐσύ μέ ἔκανες πλούσιο σέ πόνο
κι ἐγώ δοκιμάστηκα σκληρά.
Σ' εὐχαριστῶ γιατί ἔσκαψες βαθιά
μου
κι αὐτός ὁ πόνος Σ' ἔφερε κοντά
μου
κι ἔγινε μέσα μου χαρά, χαρά».

**MIX. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ, Καρδιολόγος
Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν**

(*) Ψευδώνυμο τοῦ Ἀντώνη Σαμαράκη.

ΠΗΓΕΣ - ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. ΑΚΥΡΟΥ Δ. (1994): Άξιολόγηση του πό-
νου των ασθενών με όξύ έμφραγμα του
μυκαρδίου. (Διδακτορική Διατριβή).
2. ΑΛΕΞΙΟΥ Ι. (1964): «Άνθρωπος του πόνου
καί των πονεμένων. (ΑΚΤΙΝΕΣ», 27:53).
3. ΑΣΠΙΩΤΗΣ Α. (1951): 'Η άρρώστεια και ή
ψυχή. (Έκδ. ΔΑΜΑΣΚΟΣ, ΑΘΗΝΑΙ).
4. ΒΕΡΙΤΗΣ Γ. (1958): "Άπαντα - Ποιήματα.
(Έκδ. ΔΑΜΑΣΚΟΣ, ΑΘΗΝΑΙ).
5. BRENA S. (1972): Pain and Religion. (C. C.
THOMAS. PUBLISHER).
6. ΒΟΥΤΕΝΔΙΟΥΚΦ. (1967): Το πρόβλημα του
πόνου και ό άνθρωπος. (ΑΚΤΙΝΕΣ»,
30:321 και 381).
7. CARREL A. (1944): 'Η προσευχή. (Έκδ.
ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ, ΑΘΗΝΑΙ).
8. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Λ. (1999): 'Ο χρόνιος πόνος
και ή αντιμετώπισή του. (ΑΡΕΤΑΙΟΣ, 'Ιού-
λιος - Σεπτέμβριος).
9. ΔΑΪΚΟΣ Γ. (1951): 'Η επίδρασις του ψυχι-
κού παράγοντος εις τον όργανισμόν. (Είς
«Η ΑΡΡΩΣΤΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ». ΑΣΠΙΩΤΗ Α.,
σελ. 141-152).
10. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Π., ΜΟΥΡΕΛΑΤΟΥ Ν.
(1999): Το άγγιγμα ως μέσον έπικοινων-
νίας των νοσηλευτών με τους άσθενείς.
(ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ, 4:340-344).
11. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΕΝ. ΝΟΣΟ-
ΚΟΜΕΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ (1983): 'Ο πόνος -
Σύγχρονες αντιλήψεις για τους μηχανι-
σμούς και την αντιμετώπισή του. (Συντο-
νιστής Α. ΠΡΟΣΑΛΕΝΤΗΣ).
12. FOUCHÉ S. (1970): 'Ο άδελφός μου ό
άρρωστος. (Έκδ. ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ «ΕΥΣΕ-
ΒΕΙΑ» ΑΘΗΝΑΙ).
13. ΚΟΤΡΩΤΣΟΥ Ε. και Συν. (1999): 'Ο ρό-
λος του νοσηλευτή στην άνακούφιση του
μετεγχειρητικού πόνου (ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ,
4:335-339).
14. ΚΟΥΝΑΒΗ Γ. (1994): 'Ο Πόνος. (Έκδ.
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ, ΑΘΗΝΑΙ).
15. ΚΟΥΣΤΕΝΗΣ Χ. (Πρωτοπρεσβύτερος)
(2009): 'Ο πόνος (ΑΘΗΝΑΙ).
16. ΚΩΤΣΑΚΗ Δ. (1981): Οί μεγάλοι στόν
πόννο. (Έκδ. «ΖΩΗ», ΑΘΗΝΑΙ).
17. ΜΑΚΡΗ Σ. (1979): Άναισθησιολογία εις
τήν Κλινικήν Πράξιν. (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ).
18. Άρχ/της ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Η.
(1966): Οί Πατέρες τής Έκκλησίας και ό
άνθρωπος. (Έκδ. «ΖΩΗ», ΑΘΗΝΑΙ).
19. Μητροπολίτου ΜΑΤΘΑΙΑΚΗ ΤΙΤΟΥ
(1978): 'Η έν Νοσοκομείοις Ποιμαντική
Διακονία των Κληρικών. (ΑΘΗΝΑΙ).
20. ΜΕΛΕΤΗΣ Γ. (1983): Τί γίνεται μετά τον
θάνατο; (Έκδ. «ΖΩΗ», ΑΘΗΝΑΙ).
21. ΜΗΛΙΓΚΟΣ Μ. (1980): 'Η σημασία του
πόνου στη ζωή του ανθρώπου. (ΥΓΕΙΑ,
Έκπομπή Θρησκευτικής Υπηρεσίας
Σταρτου, παρουσίαση κ. 'Ι. Σάπιου).
22. ΜΩΥΣΕΩΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ (2007): 'Η εύλο-
γία του πόνου και ό πόνος τής αγάπης.
(Έκδ. ΤΗΝΟΣ).
23. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Μ. (1964): 'Ο πόνος μέσον
έξαγνισμού. (ΑΚΤΙΝΕΣ», 24:49).
24. Άρχ/της ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ Σ. (1967): Αί
Παραβολαί του Κυρίου. (Έκδ. «ΖΩΗ», Α-
ΘΗΝΑΙ).
25. SHMEMANN A. (1982): Για να ζήση ό
κόσμος. (Μετάφραση Ζ. ΛΟΡΕΝΤΖΑΤΟΥ,
Έκδ. «ΑΘΗΝΑ», ΑΘΗΝΑΙ).
26. ΤΣΙΡΙΝΤΑΝΗΣ Α. (1982): 'Η Πίστις ως
βίωμα, Γ' ΤΟΜΟΣ. «Έκδ. «ΣΥΖΗΤΗΣΗ» Α-
ΘΗΝΑΙ).
27. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ Δ. (1952): 'Ο πόνος εις την
Ζωήν μας. (ΑΚΤΙΝΕΣ», 14:289).
28. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ Σ. (1975): 'Ο άγώνας του
γιατρού κατά του πόνου και του θανάτου.
(Έπετηρίς 'Ιατρικής Σχολής, Έθνικού
Πανεπιστημίου).
29. ΩΡΑΙΟΠΟΥΛΟΣ Λ. (1986): Το έπιτακτικό
αίτημα σήμερα: 'Η επανεύρεση τής σημα-
σίας του πόνου και του «ύποφέρειν». (ΜΑ-
ΤΕΡΙΑ ΜΕΔΙΚΑ ΓΡΕΚΑ, 14(2) 178-182).



ΤΟ 1821

Ἡ 25η Μαρτίου 1821 ἔχει καθιερωθῇ (ἀνεξάρτητα ἀπὸ διαφωνίες γιὰ τὴν ἀκριβῆ ἡμερομηνία) νὰ θεωρῇται ὡς ἡ ἡμέρα ὅπου ἐξέσπασε ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, ἐναντίον τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Καί ὅμως ὁ ἀγὼνας ἄρχισε πολὺ νωρίτερα. Ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα τοῦ 1814, ὅταν στὴν Ὁδησσό τρεῖς ἔμποροι, Ἕλληνες, ἀλλὰ κάθε ἄλλο παρὰ ραγιᾶδες, ὁ Σκουφᾶς, ὁ Τσακάλωφ καὶ ὁ Ξάνθος, ἔκαναν τὸν πόνο ἀπόφαση καὶ τὸν στεναγμὸ σχέδιο γιὰ νὰ ὀργανωθῇ ὁ ξεσηκωμός. Καὶ τὸ σχέδιο ἔγινε ἔργο. Καὶ ἐπειδὴ ἔγινε ἔργο, ἔγινε Ἐπανάσταση.

Αὐτὸ ἦταν τὸ ξεκίνημα γιὰ τὸν ξεσηκωμὸ τοῦ ραγιᾶ. Καὶ ἐδῶ ὅσο καὶ νὰ πασχίσεις μὲ σχήματα *apriori* δὲν μπορεῖς νὰ χώσεις τίς ταξικὲς διακρίσεις, διότι, ἀπλούστατα, ἡ προσπάθεια τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας δὲν περιοριζόταν σὲ ὠρισμένη κοινωνικὴ τάξη. Ἦταν ἓνα ξεκίνημα ἀληθινὰ πανελλήνιο. Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸ ροβόλησε ὡς τίς νότιες ἐσχατιές τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀγκάλιασε ὅλο τὸ δοῦλο Γένος. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια... ἂν βέβαια ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴν ἀλήθεια!

Καὶ στὴν Ἐπανάσταση αὐτὴ ἔπαιξε ρόλο ἀποφασιστικὸ ἢ ψυχικὴ δύναμη. Καὶ τὴν ψυχικὴ αὐτὴ δύναμη τὴν ἔδωσαν οἱ δύο παράγοντες ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν σὲ τοῦτο τὸ βιβλίο. Ὁ Ἑλληνισμός καὶ ὁ Χριστιανισμός.

Ἄς ἀρχίσουμε ἀπ' τὸν Χριστιανισμό. Ἡ Ἐπανάσταση ἔγινε... μὰ χριστιανοὶ καὶ ὄχι ἄθεοι ἢ θρησκευτικὰ ἀδιάφοροι τὴν ἔκαμαν. Ἀπ' αὐτὴ τὴ χριστιανικὴ Πίστη παίρνανε δύναμη ἀλλὰ καὶ καρτερία καὶ αὐτὴ ἡ χριστιανικὴ Πίστη, ἂν δὲν ἔσβηνε τίς μικρότητες, δὲν τίς ἄφηνε ὅμως νὰ σβήσουν τὴν Ἐπανάσταση.

Ὅμως ἡ χριστιανικὴ αὐτὴ Πίστη ἐτόνωσε τὸ δοῦλο, ἀλλὰ ἐπαναστατημένο Γένος, συνταιριασμένη μὲ τὴν ὄνειροπόληση τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ ἐπαναστατημένος ραγιᾶς ἦταν πιά Ἕλληνας. Θυμόταν πάντα τὸν Μαρμαρωμένο Βασιλιά, τὸν τελευταῖο αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου, καὶ πίσω ἀπὸ αὐτόν, τὴν σειρὰ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ πίσω ἀπὸ αὐτοὺς ὠνειρευτόταν τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅσο λίγο κι ἂν τὴν ἤξερε. Ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ ἔδινε τὴν Πίστη καὶ τὴν δύναμη. Ἡ Ἀρχαία Ἑλλάδα τοῦ ἔδινε τὴν φιλοδοξία καὶ τὸ ὄνειροπόλημα. Κι ὅταν ἡ Ἐπανάσταση τελείωσε, ὁ ραγιᾶς ποὺ δὲν ἦταν πιά ραγιᾶς, ἀναπνέοντας τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας ποὺ ἦταν «ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά», ἔνοιωθε τὴν ἐλευθερία αὐτὴ σάν ἐλευθερία νὰ εἶναι χριστιανὸς καὶ ἐλευθερία νὰ εἶναι Ἕλληνας.

Τώρα μένει καὶ κάτι ἄλλο ποὺ πρέπει νὰ ξεκαθαρίσουμε. Βέβαια, τὸ εἶπαμε καὶ παραπάνω, ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἐπῆρε πολλὰ ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ

Ἐπανάσταση τοῦ 1789. Ἐπῆρε πρῶτα τὴν ἐνθάρρυνση γιὰ τὸν ξεσηκωμό κατὰ τοῦ Τυράννου, τοῦ Σουλτάνου, πού, ὅπως καὶ νὰ τὸ κάνεις, ἦταν ἀσύγκριτα χειρότερος ἀπὸ τὸν Λουδοβίκο ΙΣΤ΄ τῆς Γαλλίας. Ἐπῆρε ἔπειτα κύρος γιὰ νὰ σπρώξει πρὸς τὸν φιλελληνισμό τῶν φιλελευθέρων στοιχείων τῆς Εὐρώπης. Φυσικά, ἔλεγαν ὅτι ἀφοῦ ἦταν ἀπόλυτα δικαιολογημένος ὁ ξεσηκωμός κατὰ τοῦ Λουδοβίκου τῆς Γαλλίας, ἀσύγκριτα πῶς δικαιολογημένος ἦταν ὁ ξεσηκωμός κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Καὶ ἀκριβῶς κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἐξήγησε νὰ ξεσηκώσει ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς ὁ Ρήγας Φεραίος στὴν προκήρυξη πού ἔβγαλε τὸ 1797.

Ὅμως, προσοχὴ στὴ μεγάλη, τὴν τεράστια διαφορὰ. Ὁ τύραννος πού λεγόταν Λουδοβίκος ΙΣΤ΄ τῆς Γαλλίας, εἶχε τὸν τίτλο «ἡ Αὐτοῦ Χριστιανικωτάτη Μεγαλειότης» (Sa Majesté très chrétienne) καὶ ἦταν φυσικό στὸν πόλεμο κατὰ τοῦ τυράννου αὐτοῦ τὰ βόλια νὰ παίρνουν καὶ τὸν Χριστιανισμό. Ὁ τύραννος ὅμως πού λεγόταν Σουλτάνος ἦταν ὁ ἀντίχριστος. Ὁ ἀγώνας, λοιπόν, κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἦταν ταυτόχρονα καὶ ἀγώνας κατὰ τοῦ ἀντιχρίστου. Γι' αὐτό, ὅσο καὶ ἂν ἡ λογία μερίς τοῦ δούλου γένους εἶχε ἀρχίσει νὰ διαποτίζεται κι ἀπὸ τίς ιδέες τῶν Ἐγκυκλοπαιδιστῶν καὶ τοῦ Βολταίρου, ὅμως πρῶτα – πρῶτα ἓνα ἀπειροστό μόνο μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐπῆρε εἰδηση ἀπὸ ὅλα αὐτά καὶ πάλι ἐδῶ ἡ ἐπίδραση ἦταν δημοκρατία, ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης (βλέπε καὶ τὴν ἐπιγραφή στὴν διακήρυξη τοῦ Ρήγα) καὶ ὄχι, ποτέ ἀντιχριστιανισμός. Ἄς τολμήσω νὰ πῶ ὅτι ὁ Βολταίρος ἦλθε στὴν Κωνσταντινού-

πολη ἐκχριστιανισμένος. Ἐβοήθησε, βέβαια, νὰ φύγουν πολλές στενοκεφαλίες καὶ νὰ ἐπικρατήσῃ μιὰ φιλάνθρωπη εὐρύτης ἀντιλήψεων, ἀλλὰ ὅλα αὐτά ὠδηγοῦσαν ὄχι σὲ μιὰν ἄρνηση ἀντιχριστιανικῆς, ἀλλὰ σ' ἓνα χριστιανικό ἀνθρωπισμό.

Αὐτά ὅλα τὰ βλέπομε καὶ στὰ συντάγματα πού ἔδωσαν στὸ ἐπαναστατημένο γένος οἱ ἐθνικὲς συνελέψεις τῆς Ἐπιδαύρου (1821), τοῦ Ἄστρους (1823), τῆς Τροιζήνης (1827). Τὰ συντάγματα αὐτά ἦσαν πέρα γιὰ πέρα δημοκρατικά, ἦσαν τὸ up to date τῆς δημοκρατικῆς ἐξελίξεως, ἀλλὰ ἄρχιζαν ὅλα «Ἐν ὀνόματι τῆς Ἀγίας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος...» καὶ αὐτὴ ἡ ἐπικλήση κάθε ἄλλο παρὰ κατὰ συνθήκην ἦταν.

Καὶ κάτι ἄλλο. Γιὰ νὰ ὀρίσουν τὰ συντάγματα καὶ τὸ πρῶτο κι ὅλας σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1822, γιὰ νὰ ὀρίσουν, λοιπόν, ποῖοι εἶναι Ἕλληνες, ὀρίζουν, στὴν παράγραφο β', «ὅσοι αὐτόχθονες κάτοικοι τῆς ἐπικρατείας τῆς Ἑλλάδος πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν εἰσὶν Ἕλληνες». Καὶ αὐτολεξεῖ τὸ ἴδιο, ἡ παράγραφος β' τοῦ «Ὁργανικοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου» τοῦ 1823 (Δευτέρα Ἐθνικὴ Συνέλευσις τοῦ 1823 στὸ Ἄστρος) καὶ ἄρθρον 6 παράγραφος α' τοῦ «Πολιτικοῦ Συντάγματος τοῦ 1827» τῆς Τροιζήνης.

Καὶ πάρα πέρα. Στὰ συντάγματα αὐτά βλέπεις τὴν ψυχικὴν ἐνότητα, τὴν ψυχικὴν στροφὴ τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους πρὸς τὸ Βυζάντιο. Ἡ παράγραφος κη' τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου λέει ὅτι: «ἄχρι τῆς κοινοποιήσεως τῶν εἰρημένων κωδίκων, αἱ πολιτικαὶ καὶ ἐγκληματικαὶ διαδικασίαι βάσιν ἔχουσιν

τούς νόμους τῶν ἀειμνήστων ἡμῶν αὐτοκρατόρων». Τό ἴδιο «οἱ νόμοι τῶν ἀειμνήστων χριστιανῶν αὐτοκρατόρων» εἰς τό ἄρθρον π' τοῦ «Νόμου τῆς Ἐπιδεύρου» τοῦ 1823 (Συνέλευσις Ἀστρον), (Βλέπε καί τό γνωστότατο Διάταγμα τῆς Ἀντιβασιλείας τῆς 23 Φεβρουαρίου - 7 Μαρτίου 1835 «Περί Πολιτικοῦ Νόμου»).

Ἔτσι, στήν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 ξαναφάνηκε ἡ σύνθεση Χριστιανισμοῦ καί Ἑλληνισμοῦ. Τό Γένος ποῦ ἀγωνί-

στηκε ἦταν Γένος τῶν Χριστιανῶν καί ἦταν Γένος τῶν Ἑλλήνων. Καί τά δύο αὐτά ἦταν ἐνωμένα τόσον στερεά, ὥστε οἱ περιπέτειες τῆς Ἐπαναστάσεως ἐσφυρηλατοῦσαν τήν ἐνότητα, δέν τήν πείραζαν καθόλου.

Μ' αὐτό τό πνεῦμα συνεχίσθηκε ἡ ἐπανάσταση ὡς τήν νίκη, ὡς τήν ἵδρυση καί διεθνή ἀναγνώριση τοῦ ἀνεξαρτήτου ἑλληνικοῦ κράτους.

A. N. ΤΣΙΡΙΝΤΑΝΗΣ

(Ἀπό τό βιβλίο «Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες»,
Ἐκδόσεις «Συζήτησις»)

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΩΝ ΛΥΤΡΩΜΕΝΩΝ

Κι ἦτανε μαῦρα τά πέλαγα καί τά βουνά ἀνταριασμένα,
μαῦρος ὁ πόντος, χαμέν' ἡ στεριά, τά λιμάνια κλεισμένα!
Ὅλα τά σκέπαζε τότε ἡ νυχτιά καί τό μαῦρο σκοτάδι.
Ἔ, πῶς ἐζήσαμε, Θέ μου, οἱ φτωχοί μπρός στό στόμα τοῦ Ἄδη;
Θέ μου, ποιά κόλαση ξέβρασε πάνω μας τ' ἄγριά της θρέμματα;
Εἶν' ἡ ζωή μας σάν κίτρινο πιά ἐτοιμοθάνατο φύλλο,
μόνη, γυμνή, σά στήν ἄκρη ἐνός βράχου ἀνεμόδαρτο ξύλο.
Πάν οἱ χαρές μας, τό γέλιο μας ἔσβησε κι ἡ δύναμή μας,
σκέλεθρο τῶκαμε ἡ πείνα, ὁ καημός, ὁ δαρμός, τό κορμί μας.

.....

Μά ἔφτασε κάποτε ὡς τό ἅγιο θρονί σου, Πατέρα, ἡ κραυγή μας,
κι ἔσκυψες πάν' ἀπ' τά σύννεφα ἐδῶ στήν πολυπαθὴ γῆ μας.
Ἔσκυψες πάν' ἀπ' τά οὐράνια νά ἰδῇς τήν Ἑλλάδα μας, Θέ μου!
Μάτι ὀργισμένο καρφώνει μεμιᾶς στοὺς ὀχτροὺς μας καί τρέμουν.
Φεύγουν καί χάνονται. Πάνω τους ἔπεσε φόβος καί τρόμος.
Σκότος καί γλίστρημα κι ὀλεθρος γίνηκε μπρός τους ὁ δρόμος.
Φεύγουν καί φεύγουν. Χρυσάκινη πίσω τους λάμπει πιά ἡ Μέρα,
κι ἡ Λευτεριά γαλανόλευκη, ὀλόφωτη, ἀπλώνεται ὡς πέρα!
Πῶς λουλουδίζουν, Ἑλλάδα μου, οἱ κάμποι σου, ἀνθίζουν τά βράχια!
Κρίνα γεμίζουν καί ρόδα ὡς κι αὐτά τά ξερά καταράχια!
Ἦχους ἀπόκοσμοις στέλνουν τά πέλαγα, στέλνουν τά δάση,
μῦθο, τραγούδι, ὕμνολόγημα ὑψώνεται ἀπ' ὅλη την πλάση.
Εὐλογημέν' ἡ στιγμή! ἅς τῇ δοξάσουν ἀμέτρητα στόματα Ἑλλήνων.
Δόξα ἐν ὑψίστοις! Τόν ὕμνο οἱ ψυχές ἅς προσφέρουν σ' Ἐκεῖνον!
Δόξα ἐν ὑψίστοις! Χαρά στίς καρδιές, πανηγύρι στήν κτίση.
Δόξα ἐν ὑψίστοις! Σάν ἦχος βροντῆς τόν αἰθέρα ἅς δονήσῃ.

.....

Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ



Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ

1. Προοίμιο

Ὁ μεγάλος ἥρωας τοῦ Εἰκοσιένα, ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, στό λόγο του στήν Πνύκα πρός τούς μαθητές τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου τονίζει τήν ἀνάγκη γιά μάθηση: «Νά δοθῇτε εἰς τάς σπουδάς σας, καί καλύτερα νά κοπιάσετε ὀλίγον δύο καί τρεῖς χρόνους καί νά ζήσετε ἐλευθεροί εἰς τό ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς σας, παρὰ νά περάσετε τέσσαρας – πέντε χρόνους τῇ νεότητά σας, καί νά μέινετε ἀγράμματοι. Νά σκλαβωθῇτε εἰς τά γράμματά σας. [...] Ἡ προκοπή σας καί ἡ μάθησή σας νά μὴν γίνει σκεπάρνι μόνο διά τό ἄτομό σας, ἀλλά νά κοιτάζει τό καλό τῆς Κοινότητος, καί μέσα εἰς τό καλό αὐτό εὐρίσκεται καί τό δικό σας...».

Τόν λόγο τοῦ Κολοκοτρώνη, στίς 7 Ὀκτωβρίου 1838, τόν ἀναφέρει ἡ ἐφημερίδα «*Αἰών*» στίς 13 Νοεμβρίου 1938. Πρόκειται γιά ἓνα μνημεῖο Φιλολογίας, πού ἔπρεπε νά διαβάζεται στά σχολεῖα μας σάν εὐαγγέλιο.

Ὁ Κολοκοτρώνης, στό λόγο του τονίζει καί τοῦτα: «Ὅταν ἀποφασίσαμε νά κάμομε τήν Ἐπανάσταση, δέν ἐσυλλογισθήκαμε οὔτε πόσοι εἴμεθα, οὔτε πῶς δέν ἔχομε ἄρματα, οὔτε ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐβαστοῦσαν τά κάστρα καί τίς πόλεις, [...] ἀλλά, ὡς μιά βροχή, ἔπεσε εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας, καί ὅλοι, καί οἱ κληρικοί, καί οἱ προεστοί, καί οἱ καπεταναῖοι, καί οἱ

πεπαιδευμένοι, καί οἱ ἔμποροι, μικροί καί μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε εἰς αὐτό τό σκοπό, καί ἐκάμαμε τήν Ἐπανάσταση».

2. Μάθηση καί Ἐλευθερία

Ἰδιαίτερη σημασία καί ἀνάγκη σχολιασμοῦ ἔχει ἡ σύνδεση τῆς μάθησης μέ τήν ἐλευθερία, πού κάνει στό λόγο του ὁ Κολοτρώνης, ὅπως ἄλλωστε οἱ περισσότεροι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, λόγου χάρη, ἀγωνίζεται γιά τή μόρφωση τοῦ λαοῦ ὅσο κανεῖς ἄλλος.

Στήν «Ἑλληνική Νομαρχία», πού κυκλοφόρησε στά 1806 γίνεται ἰδιαίτερος λόγος γιά τήν ἀνατροφή τῶν νέων καί τῇ σημασίᾳ της. «*Ἡ ἀνατροφή, διά νά εἰπῶ οὕτως, εἶναι μία δευτέρα φύσις εἰς τόν ἄνθρωπο, καί, διά τοῦτο, πρέπει νά ἀρχίσῃ μαζί μέ τήν ζωὴν του. Ἡ Ἑλλάς μᾶς παρασταίνει μύρια παραδείγματα τῶν προγόνων μας. [...] Ἡ ἐλευθερία λοιπόν, ὦ Ἕλληνες, εἰς ἡμᾶς εἶναι ὡς ἡ ὄρασις εἰς τούς ὀφθαλμούς. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἐλεύθερος, δέν εἶναι νά γνωρίσῃ τήν διαφοράν του ἀπό τόν δοῦλον». Ἡ αὐτογνωσία λοιπόν, ἡ ἀτομική καί ἡ ἐθνική μέ τήν ἐλευθερία καταχτιέται.*

3. Διαπαιδαγώγηση τοῦ δούλου Γένους

Γιά νά φύγει λοιπόν ἡ τετρακοσάχρονη νύχτα τῆς μεγάλης σκλαβιάς, οἱ Ἕλ-

λινες, πού ζοῦσαν στό ἐξωτερικό, ὑπολογίζανε πολύ στή διαπαιδαγώγηση τοῦ ὑπόδουλου Γένους. Μόνον ἔτσι θά μποροῦσε νά «καταστῇ ἱκανόν νά συλλάβῃ καί πραγματώσῃ τήν ἰδέαν τῆς Ἑλευθερίας του». Ἔτσι ἰδρύουν ἐφημερίδες, τυπώνουν βιβλία καί γενικά μέ τόν ἑντυπο λόγο ἀγωνίζονται ν' ἀφυπνίσουν τούς Ἕλληνες.

Τό ἐλληνικό τυπογραφεῖο τῶν Μακρίδων Πούλιων στήν Αὐστριακή πρωτεύουσα γίνεται τό κέντρο τῶν ἐλληνικῶν ἐκδόσεων. Ἐδῶ τυπώνονταν ὅλα τά βιβλία ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ἐδῶ τυπώθηκε ὁ «Θούριος» τοῦ Ρήγα καί τά ἐπαναστατικά τραγούδια του, στά 1797: «Ὡς πότε παλληκάρια, νά ζοῦμεν στά στενά,/μονάχοι, σάν λιοντάρια, στές ράχες, στά βουνά; [...] Τί σ' ὠφελεῖ ἄν ζήσεις καί εἶσαι στή σκλαβιά;/Στοχάσου πῶς σέ ψένουν καθ' ὥραν τῇ φωτιά./[...] «Ὡ Βασιλεῦ τοῦ Κόσμου, ὀρκίζομαι σέ Σέ,/στήν γνώμην τῶν Τυράννων νά μὴν ἐλθῶ ποτέ!/Μήτε νά τοὺς δουλεύσω, μήτε νά πλανηθῶ/εἰς τὰ ταξίματά τους, γιά νά παραδοθῶ...».

Στόν πατριωτικό Ὕμνο ὁ Ρήγας ἐπικαλεῖται τοὺς προγόνους. Τόν Ἀλέξανδρο καί τοὺς Μακεδόνες, τό Λεωνίδα καί τοὺς Σπαρτιάτες: «Ἀλέξανδρε, τώρα νά βγεῖς/ἀπό τόν τάφον, καί νά ἰδεῖς/τῶν Μακεδόνων πάλιν/ἀνδρείαν τήν μεγάλην...». Ὁ Λεωνίδας μέ τοὺς τριακόσιους του ξαναζοῦν στοὺς στίχους τοῦ Ρήγα: «Ὁ Λεωνίδας ποῦναι ζῇ/μέ τοὺς τριακόσιους του μαζί,/νά ἰδῇ τόν Σπαρτιάτη/πῶς ρίχνεται σάν ἄτι...». Ὁ ποιητής τοῦ θυμίζει καί ζητάει νά γίνουν παράδειγμα στοὺς νέους ἀγῶνες: «Αὐτοὺς κι ἐμεῖς τοὺς θαυμα-

στοὺς/ἥρωας κι ἄλλους ἐκλεκτοὺς,/ἄς μιμηθῶμεν τώρα,/μὴ χάνωμεν τήν ὥρα...».

4. Προεπαναστατικός Τύπος

Ἡ συμβολή τοῦ προεπαναστατικοῦ Τύπου στήν ἀφύπνιση τῶν Ἑλλήνων εἶναι πρόδηλος. Χωρὶς τήν ἀπαιτούμενη καλλιέργεια καί τῇ δημιουργίᾳ καί τό ζωντάνευμα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, δέν θά μπορούσε νά φέρεῖ οὐσιαστικά ἀποτελέσματα ὁ ξεσηκωμός. Εἶναι χαρακτηριστικό τό γεγονός ὅτι ὁ Διευθυντής τῆς ἐφημερίδας «**Ἑρμῆς ὁ Λόγιος**», Ἀρχιμανδρίτης Ἀνθιμος Γαζῆς (μέ συνεκδότῃ τόν Ἀρχιμανδρίτη Θεόκλητο Φαρμακίδη) πῆγε στήν Ὁδησσό «*διὰ συλλογὴν ἐράνων πρὸς ἴδρυσιν Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν*». Τόσο φωτισμένος καί διορατικός κληρικός ἦταν! Καί τέτοιοι φωτισμένοι κληρικοὶ ὑπῆρχαν πολλοὶ τότε, ὅπως καί σέ ὅλη τῇ διαδρομῇ τοῦ ἐλληνισμοῦ.

Τὴν ἰδέα γιά ἔκδοση φιλολογικοῦ περιοδικοῦ ὁ Ἀνθιμος Γαζῆς τὴ συνέλαβε στά 1806 ὅταν ἦταν στή Βενετία. Μετά τὴν ἐνθάρρυνση ἀπὸ τόν Ἀδαμάντιο Κοραῆ, ὁ Γαζῆς προχωρεῖ στήν ὑλοποίησή της. Τό Γενάρη τοῦ 1811 ἐκδίδει στή Βιέννη τὴν ἐφημερίδα «**Ἑρμῆς ὁ Λόγιος**» μέ διευθυντὴ τόν ἴδιο καί μέ δαπάνες τῆς «Φιλολογικῆς Ἐταιρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου». Ὁ δημοσιογραφικὸς βίος της χωρίζεται σέ δύο περιόδους. Ἡ πρώτη λήγει στίς 15 Δεκεμβρίου 1814, μέ τὴν ἀποχώρηση τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ. Ἡ δεύτερη ἀρχίζει τὴν 1 Ἰανουαρίου 1816 μέ συνδιευθυντές τόν θεόκλητο Φαρμακίδη καί τόν Κ. Κοκκινάκη ἀπὸ τῇ Χίο, *ποιητῇ, συγ-*

γραφέα, δημοσιογράφο κι ένθερμο πατριώτη.

Ό «*Ερμής ο Λόγιος*» συνεχίζει τήν έκδοσή του ως τό 1821, όταν οί Αυστριακοί συλλάβανε τόν Κοκκινάκη «*ως μετέχοντα εἰς τήν ἐκραγεῖσαν ἐλληνικήν ἐπανάστασιν*». Τόν ὑποχρεώσανε νά δημοσιεύσει τοὺς «ἀφορισμοὺς» Τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε'. Ἐκεῖνος ἀρνήθηκε. Ὁ Κοκκινάκης κρατήθηκε στίς φυλακές ἴσαμε τό 1825, ὅποτε ἤρθε στήν Ἑλλάδα κι ἐγκαταστάθηκε στήν Αἴγινα, ὅπου ἀσχολήθηκε μέ τή σύνταξη τῶν πρώτων ἐλληνικῶν διδακτικῶν βιβλίων.

Ἔτσι τερατίστηκε ὁ βίος τοῦ «*Ερμῆ τοῦ Λόγιου*».

5. Ἀνάφλεξη τῶν καρδιῶν

Τήν 1η Γενάρη 1819 κυκλοφόρησε στήν Βιέννη τό φιλολογικό περιοδικό «Καλλιόπη», μέ διευθυντή τόν Ἀθανάσιο Σταγειρίτη, καθηγητὴ τῆς ἐλληνικῆς στήν Ἀκαδημία Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν τῆς Βιέννης. Καί τούτη ἡ ἐλληνοπρεπὴς ἐφημερίδα ἀρνεῖται νά φιλοξενήσει στίς στήλες της «ὅ,τι θ' ἀποθάρρυνε τοὺς λαβόντας τά ὅπλα διά τήν ἐλευθερίαν των Ἑλληνες».

Σημαντικὴ εἶναι ἡ προσφορά τῶν ἐφημερίδων στήν πνευματικὴ ἐπαφὴ τῶν Ἑλλήνων πού εἶχαν διασκορπισθεῖ σέ διάφορες χῶρες. Σύμφωνα μέ ἔγκυρους μελετητές ἡ συμβολὴ τῶν προεπαναστατικῶν ἐφημερίδων εἶναι οὐσιαστικὴ στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821. «*Εμὸρφωσαν πνευματικά, ἐσκόρπισαν κι ἐξωγόνησαν μέ θαλπωρὴν τό σπόρο τῆς Ἐλευθερίας! Διέδωσαν τήν παιδείαν, ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά ν' ἀνακτήσει ἡ Ἑλλάς τήν ἀρχαίαν της ἀλκήν καί δόξαν. Ἀφύπνισαν τίς ψυχές καί ἀναφλέξανε*

τίς καρδιές, τοιμάσανε τό Γένος γιά τή μεγάλη ἀπόφαση τοῦ Σηκωμοῦ».

Στίς 23 Ἰουλίου 1814 ἐκδίδεται στήν Κέρκυρα ἡ «Ἰονική» ἢ «Ἰωνική» ἀπό τό τρίτο φύλλο της. Ἦταν ἐπίσημο ὄργανο «τῆς κατεχούσης τάς ἐλληνικάς Ἰονίους νήσους δυνάμεως». Δημοσίευε ἐσωτερικὲς κι ἐξωτερικὲς εἰδήσεις κι ὅλους τοὺς κυβερνητικοὺς νόμους καί ἀποφάσεις. Ἀπὸ τίς 3 Ἰανουαρίου 1818 μέχρι καί 19 Δεκεμβρίου 1818 κυκλοφοροῦσε ὡς Ἐφημερίς τῶν Ἠνωμένων Ἐπαρχιῶν τῶν Ἰονίων Νήσων», μέ παράλληλη ἔκδοση στά Ἰταλικά. Μετά τή δημοσίευση τοῦ Νόμου περὶ τύπου, ὁ ὁποῖος ἔδινε κάποια ἐλευθεροτυπία, κυκλοφοροῦν κι ἄλλες ἐφημερίδες ὅπως «*Τό Μέλλον*» στή Ζάκυνθο (1848), ἡ «*Πατρίς*», ὁ «*Φιλελεύθερος*» στήν Κεφαλλονιά, ἡ «*Ἐνωσις*», ἡ «*Ἀλήθεια*», ὁ «*Ἀληθὴς Ριζοσπάστης*», ὁ «*Κεραυνός*», ἡ «*Νέα Ἐποχή*», ὁ «*Χωρικός*», ὁ «*Πέλεκυς*», ἡ «*Ἑλλάς*», τὰ «*Καθημερινά*», ὁ «*Λύχνος*», ὡς ἐφημερίδα οἰκογενειακὴ κ.ἄ.

Ὁ ἐνθουσιασμός τῶν Ἑπτανησίων, γιά τήν ἐλευθεροτυπία καί τίς πολλὲς ἐφημερίδες, ἔγινε τραγούδι: «*Λαε τῆς Ἑπτανήσου! Πόσες καλὲς ἐλπίδες! Πού τές ἐφημερίδες/δίνουνε στά νησιά./ Ἀρχίνησε τό «Μέλλον», νά! κι ἡ «Πατρίς» κατόπι/τὴν «Ἐνωσιν» ὅλ' οἱ τόποι/μονάχη καρτεροῦν./ Ὅπου κι οἱ τρεῖς σκυμένες μ' ἐλεύθερο κονδύλι,/ὡσάν πιστοὶ σου φίλοι/θά γράφουνε καλά!/ Τὴν ἄδικ' ἐξουσία θά τὴν παραμονεύουν/καί θά τὴν στηλιτεύουν/μ' αἰσθήματα ἐθνικά!...». Οἱ στίχοι εἶναι τοῦ δικηγόρου Νικ. Γ. Λούζη καί ἡ μουσικὴ τοῦ Νικ. Μεταξᾶ Τζαννῆ.*

6. Ὁ Τύπος στήν περίοδο τοῦ Ἀγῶ- να 1821-1826

Ξεχωριστό ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἐφημερίδες πού κυκλοφόρησαν στήν περίοδο τοῦ Ἀγῶνα 1821-1826. Στίς 10 Αὐγούστου 1821 κυκλοφορεῖ στό Μεσολόγγι ἡ «*Αἰτωλική*». Τόν ἐπόμενο χρόνο καί συγκεκριμένα στίς 24 Φεβρουαρίου 1822 κυκλοφορεῖ στό Ἀργί-νιο ὁ «*Ἀχελῷος*». Συντάκτης καί τῶν δυό ἐφημερίδων ἦταν ὁ Ν. Λουριώτης.

Ἀξιζει νά σημειώσουμε τίς δύο ἐλλη-νικές ἐφημερίδες πού κυκλοφοροῦσαν στό Παρίσι. Ἡ πρώτη μέ τίτλο «*Ἀθη-νᾶ*», ἐκδοθεῖσα στίς 28 Φεβρουαρίου 1819, ὡς ἐφημερίδα «*περιοδική, φιλο-λογική, ἐπιστημονική, πολιτική καί ἐμπορική*». Ἡ δευτέρα εἶναι ἡ «*Μέ-λισσα*», πού κυκλοφόρησε ἀπό τό 1819 μέχρι τό 1821, ἀπό τόν Κερκυ-ραῖο Σ. Κόνδο.

Ἐπίσης κυκλοφόρησαν δυό ἐφημερί-δες στό Λονδίνο ἐκείνη τήν ἐποχή. Ἡ μία μέ τίτλο «*Ἴρις*» καί ἡ ἄλλη μέ τίτλο «*Μουσεῖο*» μέ ἐκδότη τόν Π. Ἰ-ωαννίδη.

Στίς 3 Ἰανουαρίου 1812 κυκλοφό-ρησε (στή Βιέννη) ἡ ἐφημερίδα «*Ἑλλη-νικός Τηλέγραφος*». Εἶναι ἀπογευματι-νή ἐφημερίδα. Κυκλοφορεῖ κάθε Τρίτη καί Παρασκευή ἀπόγευμα. Ἐκδότης της φέρεται ὁ Δημήτριος Ἀλεξανδριδης ἀπό τόν Θεσσαλικό Τύρναβο. Ὁ Ἀλεξαν-δριδης ἦταν ἀνεψιός τοῦ Ἀνθιμου Γα-ζῆ, «*ίατρος χειρουργος, ὀφθαλμολόγος καί λόγιος*». Γνώριζε γαλλικά, ἀγγλικά καί γερμανικά. Μετέφραζε ἀπό ξένες ἐφημερίδες, πού κυκλοφοροῦσαν τότε στή Βιέννη, εἰδήσεις ἄρθρα τά ὅποια

δημοσίευε. Εἶχε πλήρη ἐνημερότητα καί μεγάλη κυκλοφορία. Ὑποχρεώθηκε ἀπό τόν Μέττερνιχ νά γίνει πρωινή. Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι κυκλοφοροῦσε ὡς «*παράρτημα*» ὁ «*Φιλολογικός Τηλέ-γραφος*».

Ἀξιζει νά σημειώσουμε τήν προσπά-θεια τοῦ Νεόφυτου Δούκα, ἐφημέριου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Βιέννης, νά ἐκδό-σει ἐφημερίδα. Ἡ προσπάθεια δέν προ-χώρησε. Ὁ Δούκας ἦταν ἀντίθετος τοῦ Κοραῆ στό γλωσσικό ζήτημα, ὅπως καί ἄλλοι λόγοι τῆς ἐποχῆς.

Προσπάθειες σάν τοῦ Δούκα ἔχουμε καί ἄλλες. Ἐκεῖνοι πού ἐναντιώνονται εἶναι οἱ τουρκικές Ἀρχές μέ τό σκε-πτικό ὅτι δέν συμφέρει εἰς τόν κυρίαρ-χον νά τηρῆται ὁ Λαός ἐνήμερος τῶν πρᾶξεων καί τῶν σκέψεων τῆς Κυβερ-νήσεως, πολὺ δέ ὀλιγώτερον νά κρίνει ταύτας.

7. Τά Τυπογραφεῖα

Ὁ Δημ. Ὑψηλάντης καί ὁ Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος ξέρουν πολὺ καλά τήν ἀξία τοῦ Τύπου στήν Παιδαγωγία τοῦ Λαοῦ, τήν διάδοση τῶν Ἰδεῶν. Ἐνερ-γοῦν στό Φιλελληνικό Κομιτάτο τοῦ Λονδίνου καί μεταφέρονται στήν ἐπα-ναστατημένη Ἑλλάδα, μέσα σέ μιὰ τριε-τία, ἑξὶ τυπογραφεῖα. Τό πρῶτο τό ἔ-φερε ὁ ἴδιος ὁ Ὑψηλάντης, τό καλο-καίρι τοῦ 1821, μέ τυπογράφο τόν Κωνσταντῖνο Τόμπρα ἀπ' τίς Κυδωνίες. Ὁ Τόμπρας εἶχε σωθεῖ ἀπό τίς σφαγές τῆς 3ης Ἰουλίου 1821. Εἶχε σπουδάσει στό Παρίσι «ἀλληλοδιδακτική καί τυ-πογραφία». Ὅταν γύρισε στίς Κυδωνίες ἵδρυσ' ἐκεῖ τυπογραφεῖο.

Ένα από τὰ ἔξι τυπογραφεῖα ἐγκαταστάθηκε στήν Καλαμάτα· ἐλεύθερη μετά τήν γνωστή ἐπανάσταση τῆς 23 Μαρτίου 1821. Στό τυπογραφεῖο αὐτό τυπώθηκε ἡ ἱστορική προκήρυξη τῆς «Μεσσηνιακῆς Γερουσίας ἐν Καλαμάτα», μέ τήν ὁποῖαν ἡ Μεσσηνιακή Γερουσία γνωστοποιοῦσε στίς Μεγάλες Δυνάμεις τήν ἀπόφαση τῶν Ἑλλήνων νά ἐλευθερωθοῦν. «*Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἔγραφε ἡ προκήρυξη, ἀπεφασίσαμεν ἢ νά ἐλευθερωθῶμεν ἢ νά ἀποθάνωμεν*». Κι ἔκλεινε μέ τό αἶτημα, στίς Δυνάμεις, γιά ταχύτατη βοήθεια καί σέ χρήματα καί σέ ὅπλα καί σέ συμβουλές. «...καί ἡμεῖς θέλομεν σᾶς ὁμολογεῖ ἄκραν ὑποχρέωσιν καί ἐν καιρῷ θέλομεν δείξῃ καί πραγματικῶς τήν ὑπέρ τῆς συνδρομῆς σας εὐγνωμοσύνη μας».

Ἀνάλογη προκήρυξη ἔχουμε καί στή Ρούμελη. Ἐκδόθηκε στό Γαλαξίδι μέ ἡμερομηνία 27 Μαρτίου 1821: «...Αὔριο μᾶς ἔρχεται ὁ ἄρχοντας Ἀνδρέας Λόντος μέ χίλιους πεντακόσιους Βοστανόους καί ἐλπίζομε νά εὔρῃ οὕλη τή Ρούμελη στ' ἄρματα. Τήν ὥρα πού γράφουμε μᾶς ἦρθε γραφή ἀπό τόν πιλότο τῶν ρούσικων καραβιῶν Μαυροθαλασσίτη πῶς ἡ ἀρμάδα ἄραξε στόν Πάπα (Ἄραξο)...». Τό περιεχόμενο δέν ἀνταποκρίνεται στά πράγματα. Γράφτηκαν γιά νά βγάλει τοὺς Ρουμελιώτες ἀπό τήν ἀπραξία καί νά ξυπνήσει τήν φιλοπατρία τους. Ὅ,τι ἔκανε καί ὁ Παπαφλέσσας στήν Πελοπόννησο.

8. Τυπογραφεῖο στό Μεσολόγγι

Ἡ ἐγκατάσταση τυπογραφείου στό πολιορκημένο Μεσολόγγι θεωρήθηκε, τότε, ἐνέργεια ἄστοχη. Ἀποδείχθηκε ὁ-

μως ἐθνοσωτήρια. Κυρίως μέ τήν ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «*Ἑλληνικά Χρονικά*», μ' ἐκδότη τόν Ἑλβετό Φιλέλληνα Ἰωάννη - Ἰάκωβο Μάγερ. Κυκλοφοροῦσε δυό φορές τῇ βδομάδα. Οἱ καθημερινοὶ κανονιοβολισμοὶ κάνουν δύσκολη τήν ἔκδοσή της. Πολλές φορές τό τυπογραφεῖο κινδύνευσε. Ἦταν ἐφοδιασμένο καί μέ λατινικά στοιχεῖα ἐγκαταστάθηκε στό ἰσόγειο τῆς συζύγου τοῦ Μάγερ, ἡ ὁποία προερχόταν ἀπό τήν οἰκογένεια Γ. Ἰγγλέζου. Οἱ συνεχεῖς βομβαρδισμοὶ ἐπιβάλλουν τή μεταφορὰ του στό ἰσόγειο τοῦ σπιτιοῦ πού ἔμενε ὁ ὀπλαρχηγός Στορνάρης.

Ὁ Μάγερ εἶχε γεννηθεῖ στή Γερμανική Ἑλβετία. Σπούδασε ἱατρικὴ καί φιλοσοφία. Ἔμαθε ἑλληνικά καί μελέτησε τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες συγγραφεῖς. Τήν Ἑλλάδα τήν θαύμαζε γιά τήν προσφορά της στήν κλασσικὴ παιδεία καί στόν πολιτισμό. Τελικά ὁ Μάγερ πολιτογραφήθηκε Ἑλληνας. Πολέμησε μαζί μέ τοὺς ἄλλους πολιορκημένους, στόν «Προμαχῶνα τοῦ Δεσπότη», *περίπου 20 ὀργιές ἀπό τοὺς Τούρκους*. Σέ μιὰ ἀπὸ τίς μάχες τραυματίσθηκε στόν ὦμο.

Στήν Ἑξοδο ὁ Μάγερ, ἡ γυναῖκα του καί τὰ δυό κοριτσάκια τους σκοτωθήκανε στή θέση *Ἀρμυρικάκια*, κοντά στά βυρσοδεφεῖα. Σώθηκε μόνο ἡ Σουλιώτισσα ὑπηρετριά τους Σάνα, πού εἶχε ντυθεῖ ἀντρικά.

Οἱ σκιές τῶν ἀδικοχαμένων στό Μεσολόγγι θά κατηγοροῦν γιά πάντα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τήν ἀδιαφορίαν τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου γιά τόν ἀγῶνα, πού ἦταν ἀγῶνας τῆς θρησκείας!

Εἶναι φριχτές οἱ μέρες καί οἱ ὥρες πού περνᾶνε οἱ πολιορκημένοι. Στά

«Χρονικά» διαβάζουμε: «Οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ Μεσολογγίου, οἱ ζῶντες, οὗτοι μάρτυρες τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος διὰ τὰ ὅσα ἔπαθαν καὶ πάσχουσιν ἀπερίγραπτα δεινὰ, τόσους μῆνες ἤδη πολεμοῦντες, ἀντέχουσι μὲ ἀπερίγραφτον τῷ ὄντι γενναιότητα, καὶ δέν ζητοῦν ἄλλο, ἂν καὶ γυμνοὶ καὶ τετραχληλισμένοι, εἰμὴ τροφάς καὶ πολεμοφόδια...».

Σέ μιὰ ἐπιστολή του ὁ Μάγερ σέ ἀγγλόφωνη ἐφημερίδα στό Παρίσι, γράφει καὶ τοῦτα: «τρεφώμεθα ἀπὸ τὰ πλεον ἀκάθαρτα ζῶα καὶ πάσχωμεν ὅλα τὰ φρικτὰ ἀποτελέσματα τῆς πείνας καὶ τῆς δίψας [...]. Χίλιοι ἐπτακόσιοι τεσσαράκοντα τῶν ἀδελφῶν μας ἐτελεύτησαν καὶ περίπου τῶν ἑκατὸν χιλιάδων σφαῖραι κανονιῶν καὶ βόμβαι, ριπτόμεναι ἀπὸ τὸ ἐχθρικόν στρατόπεδον κατεδάφησαν τοὺς προμαχῶνας μας καὶ κατικρήμνησαν τὰς οἰκίας μας...».

9. Ὁ Σολωμός καὶ τὸ Μεσολόγγι

Ὁ Διονύσιος Σολωμός, ὁ ἐθνικός μας ποιητής, πού ἄκουγε ἀπὸ τὸ λόφο τοῦ Στράνη τὰ κανόνια τοῦ Μεσολογγίου, συγκλονίζεται. Καὶ συνθέτει τὸ περίφημο ἔργο του «Οἱ ἐλευθεροὶ πολιορκημένοι» κ.ἄ. Τὸ ποίημα τοῦ «Χρέους» ὅπως τὸ εἶχε πρωτοτυπιοφορήσει. «Τριαντάφυλλα ἔναι θεϊκά στήν κόλαση πεσμένα». Τοῦτος ὁ στίχος παρασταίνει ὅλη τὴν τραγικότητα τοῦ ἥρωικοῦ Μεσολογγίου. Κι ὅταν γίνει ἡ Ἑξοδος ὁ ποιητής δέν θέλει ἄλλο ἀπὸ τὸ «Μιά φρούχτα χῶμα νά κρατῶ καὶ νά σωθῶ μ' ἐκεῖνο».

Εἶναι ἀξιοσημείωτοι κάποιοι στίχοι στό Β' Σχεδιάσμα, πού δείχνουν τή

σύνθεση πού εἶχε ἡ ἐχθρική δύναμη: «Ἀραπιάς ἄτι, Γάλλου νοῦν, σπαθὶ Τουρκιάς μολύβι, πέλαγο μέγα βράζ' ὁ ἐχθρὸς πρὸς τὸ φτωχὸ καλύβι». Ἄν δέν ὑπῆρχαν οἱ ξένοι συμβουλάτορες, ἴσως ὁ Μπραῦτης νά μὴν τὰ κατάφερνε.

Στό Μεσολόγγι πολεμοῦσαν ὄχι μόνο οἱ ἄντρες, ἀλλὰ καὶ οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά: «Καὶ βλέπω πέρα τὰ παιδιά καὶ τὲς ἀντρογυναῖκες», γράφει ὁ Σολωμός. Εἶναι χαρακτηριστικά τὰ ὅσα γράφει γιὰ «τίς γυναῖκες τοῦ Μεσολογγίου πού διακονοῦν»: «Στὴν ἀρχὴ ἐντρεπόντανε νά βγοῦνε καὶ ἐπροσμένανε τὸ σκοτάδι γιὰ ν' ἀπλώσουν τὸ χέρι, ἐπειδὴ δέν ἦτανε μαθημένες [...]. Καὶ ἐλαβαίνανε χρήματα, παννία γιὰ τοὺς λαβωμένους. Καὶ δέν τοὺς ἔλεγε κανένας τὸ ὄχι, γιατί ρώτησες τῶν γυναικῶν ἦτανε τὲς περισσότερες φορὲς συντροφειμένες ἀπὸ κανονιὲς τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἡ γῆ ἔτρεμε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας».

10. Ἀντὶ ἐπιλόγου

Ὁ Μάγερ στό Μεσολόγγι πολέμησε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους. Τραυματίσθηκε βαρεῖα στὸν ὦμο. Ἐξησε. Κι ἔλαβε μέρος στήν Ἑξοδο, ὅπου καὶ σκοτώθηκε. Αὐτό ἦταν τὸ τέλος τοῦ μεγάλου Φιλέλληνα καὶ μαχητῆ δημοσιογράφου. Ἡ δάφνη φύτρωσε στό μνήμα του!...

Ὁ Τῦπος ἀγωνίσθηκε νά ῥθει ἡ Λευτεριά στήν Ἑλλάδα. Ἡ συμβολή του ἦταν μεγάλη. Ἀφύπνησε τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Εὐρώπης. Κι ἀφήσανε ν' ἀποχτήσκει ἡ Ἑλλάδα ἐλευθερία. Κι ἦρθε «ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη/τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά...».

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΚΛΕΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ὁ ἀγαπητός μας Κλέων βρίσκεται ἤδη στοὺς οὐρανούς. Μακαρία ἡ ὁδὸς ἣ πορεύεται σήμερον. Μιά ἀγνή ψυχὴ, ἓνας συνειδητός σύγχρονος χριστιανὸς ἐπιστήμονας. Ἕνας λαμπρὸς οἰκογενειάρχης μὲ πέντε, στὴν κοινωνία καταξιωμένους, γιούς, μὲ δέκα ἐγγόνια. Ἕνας ἄξιος διάκονος τῆς Θέμιδος, τὰ πρῶτα χρόνια τῆς σταδιοδρομίας του ὡς δικηγόρος, τὰ περισσότερα ὁμῶς ὡς δικαστικὸς λειτουργὸς πού ἔφτασε στὸ ὑπάτο ἀξίωμα τοῦ προέδρου Ἑφετῶν. Ἕνας συνειδητοποιημένος στὸ ἔπακρο πολίτης μὲ συμμετοχικὴ ἀγωνία γιὰ τὰ δημόσια πράγματα, γιὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ τόπου, γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ ἐπισημάνσεις μου αὐτές δὲν εἶναι τυχαῖες ἢ εὐκαιριακές. Συχνὰ κατὰ τὰ τελευταῖα 15-20 χρόνια εἴχαμε μακρὲς τηλεφωνικὲς ἐπικοινωνίες στίς ἡσυχες βραδινὲς ὥρες καὶ συζητούσαμε ἀκριβῶς θέματα ἢ καὶ δρώμενα τοῦ δημοσίου βίου παίρνοντας ἀφορμὴ καὶ ἀπὸ διαβάσματα ἐπικαιρότητας εἴτε δικὰ τους εἴτε δικὰ μου καὶ ἀνταλλάσσοντας ἀπόψεις καὶ θέσεις. Ἀγαπητέ Κλέων, θυμοῦμαι πολὺ ζωηρά, γιὰ νὰ μνημονεύσω ἓνα παράδειγμα, τὸ ἀκοίμητο ἐνδιαφέρον σου γύρω ἀπὸ ἐκπαιδευτικὰ θέματα ἢ καὶ εἰδικότερα γύρω ἀπὸ τὴν ἐπισημὰ πορεία τῆς γλώσσας μας, ὅταν ζητοῦσες σχετικὲς διευκρινίσεις μὲ σκοπὸ νὰ καθοδηγήσεις ὑπεύθυνα τοὺς ὑφισταμένους σου δικαστές.

Γνώριζες βέβαια ὅτι ἡ φθορὰ τῆς γλώσσας συνεπάγεται φθορὰ καὶ τῆς ἐλληνικῆς ταυτότητας καί, κάτι παραπάνω, ἔκπτωση τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ σέ οἰκουμενικὴ διάσταση.

Θ' ἀποφύγω τίς λεπτομέρειες βιογραφικοῦ χαρακτηριστῆρα. Εἶναι γνωστὸ ἄλλωστε ὅτι ὁ Κλέων γεννήθηκε στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἐδῶ μορφώθηκε. Μετὰ τίς ἐγκύκλιες σπουδὲς του σπούδασε τὴ νομικὴ ἐπιστὴμὴ στὸ Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο καὶ παραλλήλως ἐπιδόθηκε στὴ γνώση τῆς γαλλικῆς γλώσσας. Πού τὴν κατεῖχε ἐπαρκέστατα. Μὲ βαθιὲς θρησκευτικὲς ρίζες, καθ' ὅτι ὑπῆρξε ἐγγονὸς ἱερέως - οἰκονόμου, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπίθετο, ἐντάχθηκε νωρὶς στὸ νεοελληνικὸ χριστιανικὸ κίνημα καὶ ἀργότερα, συνταξιούχος πιά, πρόσφερε τίς ὑπηρεσίες του ὡς κυκλάρχης μὲ ταπεινὸ πάντα φρόνημα.

Ἄς μοῦ ἐπιτρέψει ἡ στοργικὴ του σύζυγος Εἰρήνη καὶ ὁλόκληρη ἡ πλατιά οἰκογένειά του νὰ μὴν ἀναλυθῶ σέ φτηνοὺς λόγους παρηγορίας. Εὐχομαι ἡ θερμὴ πίστη τοῦ Κλέωνα νὰ διατηρεῖται ἀκλόνητη στίς καρδιὲς ὅλων τῶν οἰκείων του, γεγονὸς πού ἀποτελεῖ καὶ τὴν μόνη παράκληση καὶ παραμυθία. Ὁ Θεὸς μαζί σας.

Ἀγαπητέ φίλε Κλέων Οἰκονόμου, ἡ μνήμη σου νὰ εἶναι αἰωνία.

Ι. Α. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ



ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΓΙΟΡΤΕΣ

Σήμερα θά παρασπονδήσω. Δέν θά έπιχειρήσω νά γράψω πανηγυρικό γιά τήν «τρηνή διπλή γιορτή τής πίστης καί τής λευτεριάς», πού σημαδεύει τόν Μάρτη μήνα. Καί θά σās πō γιατί.

Είναι άρκετές δεκαετίες πού ή παιδεία μας πηγαίνει άπό τό κακό στό χειρότερο. Αυτό είναι κοινή διαπίστωση. Τά παιδιά μας, έπηρεασμένα άπό άνατρεπτικές ιδέες, μεγαλώνουν χωρίς ιδανικά. Χωρίς ιστορικά έφόδια, χωρίς θρησκευτικές βάσεις.

Έτσι, παρακολοθοῦμε τά τελευταία χρόνια έθνικές καί θρησκευτικές γιορτές, όπως τής 25ης Μαρτίου, χωρίς χρώμα, χωρίς συγκίνησι, χωρίς έχνος σεβασμοῦ γι' αυτούς πού έχυσαν τό αίμα τους κι έδωσαν τήν ζωή τους, γιά νά εΐμαστε έμεΐς σήμερα έλεύθεροι. 'Ακόμη καί στήν έπαρχία, πού υποτίθεται ότι είναι πιό συντηρητική. Παιανίζει ή μπάντα τόν 'Εθνικό μας 'Υμνο καί τά παιδιά συζητοῦν καί γελοῦν. Γιά νά μήν πō ότι καί μερικοί καθηγηταί καί γονεΐς, δέν πāν πίσω. Γιατί, τήν ώρα αυτή δέν δίδεται άπό τά μεγάφωνα τό παράγγελμα «προσοχή»; Περιμένουν άπό τά παιδιά νά τό σκεφθοῦν, όταν μάλιστα, στή σχολική τους ζωή, δέν έχουν λάβει τέτοια προπαιδεία; 'Αλλο παράδειγμα: Ένας καθηγητής ή μαθητής, άπαγγέλλει τόν πανηγυρικό τής ήμέρας. Γίνεται τόση όχλαγωγία, ώστε θά ήταν καλύτερα νά έλειπε ό Πανηγυ-

ρικός. Καί ή γιορτή χάνει τό νόημά της.

Δέν νομίζω ότι αυτή θά ήταν ή πρόθεσις τοῦ σχολείου καί τών εκπαιδευτικών, άπό τούς όποίους άσφαλōς δέν λείπει οὔτε ή μόρφωσις, οὔτε ή καλλιέργεια, οὔτε ό πατριωτισμός. Λίγη δουλειά χρειάζεται, κάποιες συμβουλές, κάποια έμπνευσις, ώστε νά καταλάβουν τά παιδιά τί κάνουν καί γιατί τό κάνουν. Όπως γίνεται μέ τήν παρέλαση, στό τέλος τής γιορτής, στήν όποία βάζουν τά δυνατά τους ώστε νά είναι άψογη.

'Αλλά τό θέμα μας, άσφαλōς, δέν ήταν ή γκρίνια καί μάλιστα χρονιάρες μέρες. Τό θέμα μας ήταν νά θυμηθοῦμε τήν μεγάλη αυτή διπλή γιορτή τής 25ης Μαρτίου, θρησκευτική καί εθνική καί νά άρθοῦμε στό ὕψος τών περιστάσεων. Περνάει άλλωστε δύσκολες μέρες ή Πατρίδα μας, άπό πάσης άπόψεως καί είναι άνάγκη νά διορθώσουμε τά κακōς κείμενα. Καί πρό παντός νά βοηθήσουμε τά παιδιά μας νά ξαναβροῦν τά ιδανικά μέ τά όποια άπό μικρά τά γαλουχήσαμε.

Όσον άφορā τό υπεράνθρωπο κατόρθωμα τής 25ης Μαρτίου 1821, δέν νομίζω ότι θά ήταν υπερβολή αν λέγαμε ότι μόνο οί 'Ελληνες (καί μάλιστα σκλάβοι), θά μπορούσαν νά τά βάλουν μέ μιά όλόκληρη 'Οθωμανική Αυτοκρατορία πού τήν έτρεμε ή Εὐρώπη (συμπεριλαμβανομένης καί τής Ρωσίας!) καί νά βγοῦν νικηταί. Καί μόνο γι' αυτό πρέπει νά εΐμαστε περήφανοι. Καί νά τούς εὐγνωμονοῦμε αιώνιως.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ



ΣΧΟΛΙΑ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τόν μήνα Μάρτιον πανηγυρίζει τό ελληνικόν ἔθνος στήν κοιτίδα του καί ὁ ἀπόδημος ἑλληνισμός στά πέρατα τῆς οἰκουμένης τήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 γιά τήν ἐθνεγερσία του. Σημαιοστολισμοί, παρελάσεις μαθητικές, στρατιωτικές —ἔστω τῶν πεζοπόρων τμημάτων γιά λόγους οἰκονομίας— ὁμιλίες στά ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα καί ἄλλα πολλά.

Καί ὅμως αὐτός ὁ ἐορτασμός πού διαρκεῖ κοντά δύο αἰῶνες ἀμφισβητεῖται ὄχι ἀπό κάποιον ἀπόγονο τοῦ Φαλμεράιερ, ἀλλά μία σύγχρονη Ἑλληνίδα κυρία, ἀνώτατον στέλεχος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, τήν κυρία Θάλεια Δραγώνα, ἡ ὁποία στό βιβλίο της: «Τί εἶναι πατρίδα» ἀποφαίνεται: «Ἐπεκτατική ἐθνική πολιτική ἦταν ἡ ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων τό 1821, ἐνῶ ἡ ἐλληνική ἐθνική ταυτότητα εἶναι στηριγμένη σέ μύθους καί ἐνισχύεται ἀποφασιστικά ἀπό τήν ἀποσιώπηση σημαντικῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν ἀναφορικά μέ τό μεγαλεῖο τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας». Καί ἀλλοῦ σημειώνει: «Οἱ στρατιωτικές νίκες ἀποδίδονται στόν ἥρωισμό τῶν Ἑλλήνων καί οἱ ἀντίστοιχες ἥτες εἴτε δέν ἐρμηνεύονται, εἴτε ἀποδί-

δονται στό πλῆθος. Καί ὕστερα ἀπό πολλές ἄλλες ἀνακρίβειες συμπεραίνει ὅτι: «δέν εἴμαστε Ἑλληνες, ἀλλά μᾶς ἔκαναν». Μέ ἄλλα λόγια κατὰ τήν κυρία Θ.Δ. τό ἔθνος καί ἡ ἐθνική ταυτότητα εἶναι κληρονομία τοῦ ρομαντισμοῦ τοῦ 19^{ου} αἰῶνα καί δέν ἀποτελεῖ —ὅπως πράγματι εἶναι— φυσική ὄντοτητα ἀνεξάρτητη ἀπό τόν χρόνον καί τόν χώρο, αὐτονόητη καί ἀναλλοίωτη ἀποτύπωση ἐθνικῆς ὁμοφυχίας καί συνοχής.

Καί ἐρωτᾶται κανεῖς. Ποιοί εἶχαν συμφέρον γιά ἓναν λαόν ὑπόδουλο καί ταπεινωμένον ἀπό τέσσαρες αἰῶνες, ἀπόμακρον ἀπό τίς σημαντικές ἱστορικές ἐξελίξεις στόν εὐρωπαϊκό χώρο στά χρόνια αὐτά, νά τοῦ ἐμφυτεύσουν μία νόθα ἐθνική συνείδηση καί νά τόν ξεσηκώσουν σέ ἓναν ἀγῶνα ζωῆς καί θανάτου γιά τήν ἐλευθερία του; Ἐδῶ εἶναι ἔξω ἀπό κάθε ἀμφισβήτηση πόσο ἐχθρική ἦταν ἡ στάση τῆς πανίσχυρης Ἱερᾶς Συμμαχίας τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν στίς ἀρχές τοῦ 19^{ου} αἰῶνα γιά τέτοιου εἶδους ἐπαναστατικές ἐνέργειες καί τήν ἐμμονή των στήν ἀρχή γιά τήν διατήρηση τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ διατήρηση τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν μέχρι σήμερα μὲ τίς ὁποιοσδήποτε ἀλλοιώσεις καὶ προσμείξεις ἀναπόφευκτες στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, καθὼς καὶ ἡ διάρκεια τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς ποὺ παραμένει ἀναλλοίωτη καὶ ἀτόφια στὴν βυζαντινὴ μουσικὴ μὲ τὸ νέον ὄνομα ἤχοι, στὴν συνέχεια παράγει τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι σὲ σύζευξη λόγου καὶ μουσικῆς.

Ἐνα ἄλλο σημαντικό δημιούργημα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπῆρξε ὡς γνωστόν τὸ πολίτευμα τῆς Δημοκρατίας. Μὲ τὴν κατάκτηση τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους καὶ σχεδὸν μέχρι σήμερα κυριάρχησαν συστήματα συγκεντρωτικά, βασιλεῖες, αὐτοκρατορίες, δικτατορίες ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ τύπου. Ἡ χώρα μας κατακτῆθηκε γιὰ τέσσερις αἰῶνες ἀπὸ τὴν Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορίαν καὶ ἀπώλεσε τὴν πρωτογενῆ ἐξουσία.

Ἐν τούτοις κάτω ἀπὸ αὐτές τίς καταλυτικὲς συνθήκες οἱ ἐλληνικὲς κοινότητες μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν γεωγραφικὸ μας χώρο κυβερνήθηκαν μὲ δημοκρατικὸ τρόπο. Οἱ κάτοικοι λ.χ. ἐνὸς χωριοῦ ἐξέλεγαν τακτικά μὲ καθολικὴ ψηφοφορίαν τὴν διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ ἐξουσίαν των. Ἀλλωστε αὐτὸ τὸ δημοκρατικὸ φρόνημα μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι παραμένει καὶ σήμερα βασικὸ γνώρισμα τῆς πλειοψηφίας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ ὁποῖο κατέχει σήμερα ἡ κυρία Θάλεια Δραγῶνα τῆς ἀποδόθηκε ἀπὸ μία κυβέρνηση, ἡ ὁποία

προῆλθε ἀπὸ μία πρόσφατη λαϊκὴ ἐτυμολογία. Ἐκεῖνη ὅμως ἔκανε κατάχρηση τῆς ἐξουσίας ποὺ ἀπέκτησε ἐκθέτουσα ἀπόψεις ἀντίθετες μὲ τίς ἀντιλήψεις τῆς πλειοψηφίας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

Η ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΝ

Στόν ἡμερήσιον τύπο διαβάζουμε: «Περίπου εἴκοσι καθεστῶτα στὸν κόσμον ἀσκοῦν «συστηματικὸ καὶ οὐσιώδη ἔλεγχον στὰ τηλεοπτικὰ προγράμματα μὲ πολιτικὰ κριτήρια». Προφανῶς πρόκειται γιὰ χώρες ὅπου οἱ ἀτομικὲς καὶ ἐν γένει πολιτικὲς ἐλευθερίες εἶναι ὑπὸ προϋποθέσεις, τίς ὁποῖες ὀρίζουν οἱ νομοθεσίαι τῶν κρατῶν αὐτῶν. Ἀπὸ τεχνικῆς πλευρᾶς ἡ λογοκρισία στὸ διαδίκτυο εἶναι σχετικὰ εὐκόλῃ διαδικασία. Τὸ μόνον ποὺ χρειάζεται νὰ κάνουν οἱ εἰδικοὶ τεχνικοὶ εἶναι νὰ δημιουργήσουν ἓνα φίλτρο, τὸ ὁποῖο θὰ ἀπαγορεύει τὴν πρόσβαση σὲ ιστοσελίδες, οἱ ὁποῖες περιέχουν συγκεκριμένες λέξεις κλειδιά. Ἔτσι π.χ. σύμφωνα μὲ τὸ δημοσίευμα τοῦ Β.Β.С., στὴν Κίνα ὑπολογίζεται πὼς 30.000 καὶ πλέον μέλη τῶν δικτυακῶν ἀρχῶν ἀσχολοῦνται κάθε ἡμέρα μὲ τὴν ἀνανέωση τῆς μαύρης λίστας ἀπὸ ἠλεκτρονικὲς διευθύνσεις, ποὺ περιέχουν ἀπαγορευμένους ὄρους ὅπως: «ἀστυνομικὴ βία», «ἐλευθερία τοῦ λόγου» «ἀνεξαρτησία» κ.ἄ. Ἔτσι ἡ τεχνολογία μπορεῖ νὰ συμβάλει στὴν ἐλευθερία τῆς ἐκφράσεως, τὴν ὁποία εὐκόλῃ μπορεῖ νὰ φιμώσει. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι «κατανοητά»

κατά κάποιον τρόπον γιά τήν «προστασία τών πολιτευμάτων αὐτῶν».

Ὅμως γιά τά προγράμματα ἐκεῖνα, τά ὁποῖα ἄπτονται στήν ἠθική συγκρότηση τῶν πολιτῶν, στήν καλλιέργεια ὑψηλῶν ἠθικῶν κριτηρίων καί ἰδιαίτερα ὅσα ἀφοροῦν στήν εὐαίσθητη παιδική ἡλικία, αὐτά εἶναι ἐκτός ὁποιουδήποτε ἐλέγχου.

Τό γεγονός ὅτι στά τηλεοπτικά προγράμματα περιέχονται εἰκόνες, οἱ ὁποῖες συνιστοῦν τήν παιδική πορνογραφία — γιά τήν ὁποία ἐγινε πρόσφατα εὐρεία συζήτηση — εἶναι χαρακτηριστικό φαινόμενο τῆς ἀσυδοσίας ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ στόν χώρο τῶν τηλεοπτικῶν σταθμῶν.

Ἐν ὀνόματι μιᾶς κακῶς νοουμένης νοοτροπίας γιά τήν ἐλευθερία τῆς ἐκφράσεως καί μέ ἀπώτερο σκοπό τόν ἄνομον πλουτισμό τῶν παραγωγῶν αὐτῶν τῶν πονηρῶν προγραμματίων διαφθείρονται ἀπό τήν τρυφερή ἡλικία των τά ἐλληνοπούλα, τά ὁποῖα ἀπό ἀμέλεια πολλές φορές τῶν γονέων των, εἶναι οἱ θεατές τῶν ἐκπομπῶν αὐτῶν.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Ἐάν δέν εἶχε συλλάβει τήν ἔννοια τῆς πάλης τῶν τάξεων ὁ Κάρολος Μάρξ στά μέσα τοῦ ΙΘ' αἰῶνα θά τήν εὑρίσκε μπροστά του ὀλοφάνερη στά γεγονότα τῶν ἡμερῶν στόν τόπο μας, μέ τίς κινητοποιήσεις τῶν ἀγροτῶν καί τίς ἀντιδράσεις τῶν ἄλλων παραγωγικῶν τάξεων, ὅπως π.χ. τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου γιά τίς συνέπειες ἀπό τίς ἐνέργειες τῶν ἀγροτῶν στά δικά τους συμφέροντα.

Ἐχει εὐρεία κοινωνική ἀποδοχή ἡ ἄποψη, ὅτι τά πάντα εἶναι θεμιτά, προκειμένου νά ἐπιτύχει τοῦς στόχους τῆς μίας κοινωνική ὁμάδα γιά τήν ἱκανοποίηση οἰκονομικῶν διεκδικήσεων, ἀνεξάρτητα ἀπό τίς ἐπιπτώσεις τῆς δράσεως αὐτῶν στά συμφέροντα τῶν ἄλλων ὁμάδων πολιτῶν.

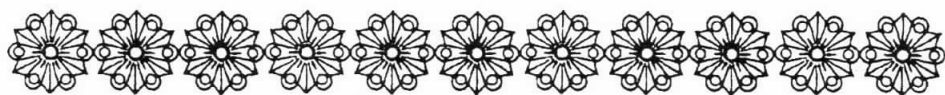
Ἡ κοινωνική συναντίληψη γιά μία ἐξισορρόπηση τῶν οἰκονομικῶν δικαιωμάτων καί ὑποχρεώσεων, ἡ ὁποία συντελεῖ στήν κοινωνική γαλήνη, ἔχει διαταραχθεῖ ἀπό τήν ἐπικρατοῦσα νοοτροπία τοῦ πρακτικοῦ ὕλισμοῦ καί ἔχει γίνει ἐμφανῆς αὐτοσκοπός ἐν πολλοῖς γιά ὑψηλά ποσοστά τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας ἡ διεκδίκηση ἀποκλειστικά καί μονομερῶς τῶν πάσης φύσεως συμφερόντων.

Στήν νοοτροπία αὐτήν ἐντάσσεται καί τό γεγονός τῆς ἀποφυγῆς ἐκτελέσεως ὀρισμένης φύσεως χειρωνακτικῶν ἐργασιῶν γιά τίς ὁποῖες ἡ λύση τοῦ προβλήματος εἶναι ἡ ἀνάθεση αὐτῶν στά χέρια τῶν οἰκονομικῶν μεταναστῶν μέ φθηνά ἡμερομίσθια.

Ἐξ ὅλων αὐτῶν προκύπτει ὅτι ὁ homo oeconomicus δέν ἔχει τέτοιες εὐαίσθησις, ὥστε νά ρυθμίζει τίς ἐνέργειές του στό πνεῦμα τῆς κοινωνικῆς συνεργασίας.

Εἶναι καί αὐτό ἀπό τίς πολλές συνέπειες τίς ὁποῖες συνεπάγεται ἡ ἀποστασία τῶν μαζῶν ἀπό τήν εὐαγγελική ἀρχή τῆς ἀγάπης στίς εὐρύτερες κοινωνικές διαστάσεις τῆς ἐφαρμογῆς τῆς πρώτης τῶν ἀρετῶν.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ



ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η σύλληψη των παιδοφίλων στο διαδίκτυο δέν είναι πάντα εύκολη υπόθεση. "Αν τυχόν έχουν αγοράσει παιδικό πορνογραφικό υλικό από αντίστοιχες ιστοσελίδες με χρέωση της πιστωτικής τους κάρτας, τότε τό αδίκημά τους στοιχειοθετείται σέ σύντομο χρόνο. "Όμως ό έντοπισμός καί ή σύλληψη όσων μετέχουν σέ δωμάτια συζητήσεων είναι έξαιρετικά δυσχερές υπόθεση, καθώς οί περισσότεροι παιδόφιλοι χρησιμοποιούν ψευδώνυμα καί έχουν μάθει κατάλληλες τεχνικές, γιά νά αποφεύγουν τόν έντοπισμό τους από τήν άστυνομία.

Η πρώτη μεγάλη διεθνής άστυνομική επιχείρηση κατά τών παιδοφίλων στο διαδίκτυο ξεκίνησε στο Λονδίνο στίς άρχές του 2001 μέ τήν κωδική όνομασία «Όρόσημο» καί είχε διάρκεια 10 μηνών. Συντονίστηκε από τή βρετανική άστυνομία καί συμμετείχαν σ' αυτή οί άστυνομικές άρχές 19 χωρών από τήν Εύρώπη, τήν Άμερική καί τήν Άσία. Μέ τή συνεργασία εταιρειών διαδικτύου, πελάτες τών όποίων έπισκεπτόντουσαν τακτικά δωμάτια συζητήσεων παιδοφιλικού περιεχομένου, καταμετρήθηκαν 10.000 έπισκέπτες σχετικών ιστοσελίδων, έντοπίστηκαν 400 χρήστες πού διένειμαν έναντι άμοιβής τέτοιο υλικό, καί τελικά συνελήφθησαν 130 ύποπτοι

καί κατασχέθηκαν δεκάδες ήλεκτρονικοί ύπολογιστές. Στή Βρετανία κακοποιούνται σεξουαλικά κατά μέσο όρο κάθε χρόνο 60 παιδιά από άγνώστους, τούς όποίους γνωρίζουν στά δωμάτια συζητήσεων του διαδικτύου, καί στή συνέχεια συναντούν μόνα τους, χωρίς νά μπορούν νά φανταστούν τί τά περιμένει. Στήν ίδια χώρα συλλαμβάνεται ένας παιδόφιλος σχεδόν κάθε έβδομάδα!

Σημαντικό πλήγμα καταφέρθηκε έπίσης τόν Δεκέμβριο του 2007 μέ τήν επιχείρηση «Παράδεισος», πού συντονίστηκε από τή γερμανική άστυνομία. Έξαρθρώθηκε τό μεγαλύτερο δίκτυο παιδοφίλων της Γερμανίας καί μαζί του έντοπίστηκαν 12.000 παιδόφιλοι σέ 70 χώρες του κόσμου μέ τήν κατηγορία της κατοχής καί διακίνησης παιδικού πορνογραφικού υλικού! Τήν επιχείρηση προκάλεσε ή άναφορά μιås γερμανικής εταιρείας παροχής ύπηρεσιών διαδικτύου, ή όποία μέ χαρά είχε παρατηρήσει μιá άσυνήθιστη αύξηση του τζίρου της από άγοραπωλήσιες βίντεο. Μιá ένδελεχής έρευνα τών στελεχών της απέκάλυψε τή φρίκη του παιδοφιλικού όπτικοακουστικού υλικού, πού όδήγησε στή σύλληψη 1.700 Γερμανών ύπόπτων.

Τόν ίδιο μήνα ξεκίνησε, μέ τήν έπιβλεψη της Interpol, καί ολοκληρώθηκε

κατά τό πρώτο εξάμηνο τοῦ 2008 ἡ ἐπιχείρηση «Carousel», ἡ ὁποία διενεργήθηκε σέ 20 χώρες, ἀνάμεσά τους καί ἡ Ἑλλάδα, μέ στόχο τήν ἐξάρθρωση ἑνός τεραστίου δικτύου παιδοφιλίας. Σ' αὐτή τή διεθνή ἐπιχείρηση συγκεντρώθηκε τό πιό ἀνατριχιαστικό ὑλικό παιδικῆς πορνογραφίας καί ὁ τρόμος πού ζωγραφίστηκε στά πρόσωπα τῶν ἀστυνομικῶν πού συμμετεῖχαν ἦταν ἀνείπωτος. Τά πιό ἀκατονόμαστα ὄργια καί τά σεξουαλικά βασανιστήρια παιδιῶν καί τῶν δύο φύλων στίς πιό τρυφερές ἡλικίες, ἀκόμη καί ἑνός ἔτους, ἀπό ἀδίστακτους παιδεραστές καί ἀγριεμένα ζῶα, ἔκαναν τοὺς ἀστυνομικοὺς νά χλωμάσουν.

Ἡ ἀναζήτησις τῶν ψηφιακῶν ἰχνῶν καί ἡ ἠλεκτρονικὴ παρακολούθησις τῶν δραστῶν, στά πλαίσια αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης, ἦταν ἐξαιρετικὰ δύσκολη καί χρονοβόρα γιὰ τὰ στελέχη τοῦ Τμήματος Δίωξης Ἡλεκτρονικοῦ Ἐγκλήματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας, ἀλλὰ τό πείσμα τῶν ἀστυνομικῶν εἶχε γιγαντωθεῖ μέ τὰ ὅσα καθημερινὰ συναντοῦσαν στοῦ «Carousel» τοῦ ζόφου. Ὅταν ὀλοκληρώθηκε ἡ ἠλεκτρονικὴ ταυτοποίηση τῶν ἐγκληματιῶν, ὁργανώθηκε ἡ ταυτόχρονη σύλληψις 21 ἀτόμων στήν Ἀθήνα, τή Θεσσαλονίκη, τήν Καβάλα, τή Βέροια, τή Λάρισα, τή Σκόπελο, τήν Ἄνδρο, τήν Κόρινθο καί τή Μεσσηνία, ὥστε νά μὴν προλάβει κάποιος ἀπὸ τοὺς ὑπόπτους νά εἰδοποιήσῃ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τοῦ κυκλώματος.

Βασικά, καί συχνὰ ἀναπάντητα, ἐρωτήματα τῶν διωκτικῶν ἀρχῶν εἶναι ὁ

τόπος διενέργειας τῶν ἐγκλημάτων παιδοφιλίας καί ἡ ἐθνικότητα τῶν παιδιῶν, πού μαρτυροῦν στά χέρια τῶν παιδοφιλικῶν κυκλωμάτων καί καταγράφονται ἠλεκτρονικά στοῦ ὑλικό, πού κατάσχουν. Συνήθως οἱ κραυγές τῶν θυμάτων καλύπτονται ἀπὸ μουσική, πού μοντάρεται ἐκ τῶν ὑστέρων, μέ ἀποτέλεσμα νά μὴν εἶναι ἐφικτός ὁ ἐντοπισμός τῶν βασανισμένων παιδιῶν καί ἡ ἀπελευθέρωσή τους.

Μόνο ἂν οἱ ἀστυνομικὲς ἀρχές τῶν χωρῶν, γιὰ τίς ὁποῖες ὑπάρχουν στοιχεῖα ὅτι ἀποτελοῦν τίς χώρες παραγωγῆς αὐτοῦ τοῦ ὑλικό, ἐκπαιδευτοὺν καί συνεργαστοὺν γιὰ τήν ἀποκάλυψη αὐτῶν τῶν κυκλωμάτων, μπορεῖ νά ὑπάρξει λύτρωσις γιὰ τὰ παιδιά αὐτά.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἡ Α-ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ καταστρεπτικοῦ καί τόσο πολυνέκρου σειсмоῦ στήν Ἀϊτή κάποια ἐφημερίς ἠθέλησε νά δημοσιεύσῃ μία θεολογικὴ προσέγγισις τοῦ φαινομένου τοῦ σειсмоῦ. Καί ἔκρινε σκόπιμο νά ἀναδημοσιεύσῃ ἕνα μεταφρασμένο ἄρθρο ἀπὸ τήν ἐφημερίδα New Times. Μέσα στοῦ ἄρθρου αὐτοῦ προεβάλλετο μία παιδαριώδης «θεολογία» τοῦ φυσικοῦ κακοῦ, ὅπως ἔχει καταντήσῃ ὁ περὶ Θεοῦ λόγος ἐν πολλοῖς στά προτεσταντικά περιβάλλοντα τῆς Δύσεως. Καί ἀφοῦ ἐπέκρινε ὁ ἀρθρογράφος ὅσους μετὰ ἀπὸ αὐτήν τήν καταστροφὴν ἐπεκαλέσθησαν τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἢ κατέφυγαν στήν πίστι πρὸς αὐτόν, κατέληγε στά ἑξῆς συμπεράσματα: «Ἐν ὀλίγοις, σέ καιροὺς καταστροφῶν, οἱ ἄνθρωποι ἔ-

χουν τήν τάση νά καταφεύγουν στοῦ θεοῦ. Ἐμεῖς, οἱ πιό τυχεροί θά πρέπει ὁμως νά κρατήσουμε τήν ψυχραιμία μας καί νά σκεφτοῦμε λογικά, εἴτε εἴμαστε πιστοί εἴτε ὄχι. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ ἐπίκληση τοῦ Θεοῦ, πέρα ἀπό τίς περιπτώσεις ἀπελπισίας, δέν ἔχει θεολογικό νόημα. Γιατί εἴτε ἔχουμε νά κάνουμε μέ ἕναν Θεό τιμωρό καί παρεμβατικό (ὅπως τόν φαντάζεται ὁ Ρόμπερτσον) εἴτε μέ ἕναν Θεό τόσο ἀπρόβλεπτο καί ἀπόντα (ὅπως τόν φαντάζεται ὁ Ὀμπάμα), ὁπότε δέν ἔχει κἄν νόημα νά τόν καλοῦμε σέ βοήθεια. Δυστυχῶς, τά παραδείγματα πού παρατίθενται στή Βίβλο ἐνισχύουν τήν πρώτη ἄποψη. Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἡ μακρά ἱστορία τῶν μοναχικῶν παθῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἀποδεικνύει ὅτι σωστή εἶναι ἡ δεύτερη» (*Καθημερινή 31.1.2010*).

Γιά τοὺς Ἕλληνες ἀναγνώστες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κάποια γνῶσι καί γεῦσι τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως, τέτοιες ἀπόψεις ὄχι ἀπλῶς ξενίζουν, ἀλλά ἐνοχλοῦν καί προσβάλλουν βαναύσως τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα. Πέραν τῶν κειμένων τῆς Παλαιᾶς καί Καινῆς Διαθήκης, τά ὁποῖα βρίθουν ἀπὸ παραδείγματα τῆς φιλοσοφίας καί προνοίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους (δικαίους καί ἀδίκους), οἱ Ἕλληνες γνωρίζομε καί τά κείμενα τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, στὰ ὁποῖα περιλαμβάνεται ἡ ὀρθόδοξος ἄποψις γιὰ τὸ λεγόμενο «φυσικὸ κακό». Ἐπὶ παραδείγματι ὁ ἅγιος Βασίλειος, στοῖς φημισμένο λόγο του «ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός», ἀποδίδει τήν ὑπαρξί τοῦ κακοῦ, τῆς ἀταξίας καί ἀνω-

μαλίας, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ συχνά στήν φύσι, ὡς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία παρερσέφρησε ἀκόμη καί στήν ἄλογο κτίσι, ὡς φθορά καί ἀνωμαλία αὐτῆς. Σημειώνει σχετικῶς: «Διὰ ταῦτα νόσοι πόλεων καί ἐθνῶν, ἀέρων αὖχμοί καί ἀφοροίαι γῆς καί αἱ κατὰ τόν βίον ἐκάστω τραχύτεραι περιπτώσεις, τῆς κακίας τήν αὕησιν περικόπτουσαι. Ὡστε τά τοιαῦτα κακὰ παρὰ Θεοῦ γίνεται τῶν ἀληθινῶν κακῶν τήν γένεσιν ἐξαιροῦντα. Αἱ τε γάρ κατὰ τὸ σῶμα κακώσεις καί τά ἐκτὸς ἐπίπονα, πρὸς ἐποχὴν τῆς ἁμαρτίας ἐπινενόηνται. Ἀναιρεῖ τοίνυν τὸ κακὸν ὁ Θεός· οὐχὶ δέ τὸ κακὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ· ἐπεὶ καί ὁ ἱατρὸς ἐξαιρεῖ τήν νόσον, ἀλλ' οὐχὶ νόσον ἐμβάλλει τῷ σώματι». Καί συνεχίζει: «Πόλεων δέ ἀφανισμοί, σεισμοί τε καί ἐπικλύσεις καί στρατοπέδων ἀπώλειαι καί ναυάγια καί πᾶσαι πολυάνθρωποι φθοραί, ...εἰς τῶν ὑπολειπομένων σωφρονισμόν γίνονται, τήν πάνδημον πονηρίαν δημοσίαις μάλιστα τοῦ Θεοῦ σωφρονίζοντος»⁽¹⁾.

Ἀλλὰ καί ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἐξ ἀφορμῆς γενομένου σεισμοῦ, ἐτόνιζε ἀφ' ἑνὸς τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία σείει τήν γῆ⁽²⁾, καί ἀφ' ἑτέρου τήν χρησιμότητα καί σκοπιμότητα αὐτῶν τῶν φυσικῶν καταστροφῶν ὡς «φαρμάκων» γιὰ τήν μετάνοια καί ἐπιστροφή τῶν ἀνθρώπων στόν δρόμο τοῦ Θεοῦ. «Οὐ

(1) Μ. Βασιλείου, *Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός*, 5 (ΒΕΠ 54, 92).

(2) Βλ. Θεοκλήτου Διονυσιάστου, *Ἡ ἀγάπη σείει τήν γῆ* (Θεσσαλονίκη: Ὁρθόδοξος Κυψέλη, 1978).

διά τόν σεισμόν ἐφοβούμεν, ἀλλά διά τήν αἰτίαν τοῦ σειсмоῦ· ἡ γάρ αἰτία τοῦ σεισμοῦ ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ, τῆς δέ ὀργῆς αἷτιον αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν. Μηδέποτε φοβοῦ κόλασιν, ἀλλ' ἁμαρτίαν τήν μητέρα τῆς κολάσεως. Σείεται ἡ πόλις; Καί τί τοῦτο; ἀλλά σοῦ μή σαλευθῇτω ἡ διάνοια· ἐπεὶ καί ἐπὶ τῶν νοσημάτων καί τῶν τραυμάτων οὐκ ἐκείνους θρηνοῦμεν τοὺς θεραπευομένους, ἀλλά τοὺς τὰ ἀνίατα νοσοῦντας. Ὅπερ ἐστὶ νόσος καί τραῦμα, τοῦτό ἐστι καί ἁμαρτία· ὅπερ ἐστὶ τομή καί φάρμακον, τοῦτό ἐστι καί τιμωρία»⁽³⁾.

Γιά ἓνα πιστό χριστιανό ἡ ἀγάπη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ «ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν» (Ρωμ. 5:5)· πλημμυρίζει ὁλόκληρο τό σύμπαν, πολύ περισσότερο

τὴν ἔλλογο ἀνθρωπότητα. Ἀκόμη καί τὰ ἀρνητικά γεγονότα τῆς ζωῆς μας, θεωρούμενα πνευματικῶς, μᾶς πείθουν γιὰ τὴν σκοπιμότητα καί χρησιμότητα τους. Κατὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου μας «ἐάν μὴ μετανοῇτε πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε» (Λουκ. 13:5) καί ἡ ἀπώλεια δέν σημαίνει τόν βιολογικό θάνατο τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά κυρίως καί κατ' ἐξοχήν τόν πνευματικό. Γιατί ὅπως μᾶς διδάσκει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς: «καθάπερ γάρ ὁ χωρισμός τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος θάνατός ἐστι τοῦ σώματος, οὕτως ὁ χωρισμός τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς ψυχῆς θάνατός ἐστι τῆς ψυχῆς· καί οὗτός ἐστι κυρίως θάνατος, ὁ τῆς ψυχῆς»⁽⁴⁾.

Ι. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

(3) Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τόν πτωχόν Λάζαρον*, ΣΤ', β' (PG 48, 1030).

(4) Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Πρὸς Ξένην μοναχὴν*, 9 (Συγγράμματα, τόμ. Ε', σελ. 197).





Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Τό βράδυ τῆς Τετάρτης 10 Φεβρουαρίου, ὅσοι βρεθήκαμε στήν ἱστορική αἶθουσα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσός, στήν πλατεῖα Ἀγίου Γεωργίου Καρύτση, εἶχαμε τήν εὐκαιρία νά ἀπολαύσουμε μιὰ ὑπέροχη συναυλία μέ τήν Συμφωνική ὀρχήστρα τοῦ Δήμου Ἀθηναίων (60 μουσικοί) ὑπό τήν ἐξαιρετική διεύθυνση τοῦ μαέστρου Μιχάλη Οἰκονόμου, σέ ἓνα πρόγραμμα μέ ἔργα τοῦ τιτάνα τῆς μουσικῆς, L. Van Beethoven. Οἱ ἀκροατές εἶχαν ἀπό νωρίς κατακλύσει τήν αἶθουσα.

Στό πρῶτο μέρος, ἡ ὀρχήστρα μαζί μέ τρεῖς ἐξαιρετικούς νέους σολίστ ἐρμήνευσαν τό Τριπλό κοντσέρτο γιά βιολί, βιολοντσέλο, πιάνο καί ὀρχήστρα. Τό ἔργο αὐτό γράφτηκε τό διάστημα μεταξύ τῶν ἐτῶν 1803-1804 καί ἐρμηνεύτηκε γιά πρώτη φορά στήν Βιέννη τό 1807. Ἀποτελεῖ μιὰ ἀπόπειρα προσρμογῆς σ' ἓνα νέο μορφολογικό πλαίσιο ἑνός, ἰδιαίτερα δημοφιλοῦς ἐκείνη τήν ἐποχή, ὀργανικοῦ συνόλου μουσικῆς δωματίου: τοῦ τριό μέ πιάνο. Τό Τριπλό κοντσέρτο τοῦ Beethoven ἔχει ἓναν συμφωνικό χαρακτήρα, σέ σημεῖο μάλιστα νά μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ καί ὡς Συμφωνία Κονσερτάντε, ὅπου οἱ σολίστ μοιράζονται τήν θεματική ἀνάπτυ-

ξη τόσο στό μελωδικό ὅσο καί στό ρυθμικό ἐπίπεδο.

Στό δεύτερο μέρος τῆς συναυλίας, ἡ ὀρχήστρα ἐρμήνευσε μέ ὑποδειγματικό τρόπο τήν Πέμπτη Συμφωνία τοῦ Beethoven. Ἡ Συμφωνία αὐτή, ἡ ὁποία συγκαταλέγεται στά δημοφιλέστερα ἔργα τοῦ συμφωνικοῦ ρεπερτορίου, γράφτηκε μεταξύ τῶν ἐτῶν 1805-1808. Τό περίφημο μοτίβο μέ τό ὁποῖο ξεκινᾷ τό πρῶτο μέρος (τα-τα-τα-τάααα), ἀποτελεῖ οὐσιαστικά τό ρυθμικό καί μελωδικό κύτταρο πάνω στό ὁποῖο χτίζεται ὅλη ἡ Συμφωνία. Ὁλόκληρο τό πρῶτο μέρος κατακλύζεται ἀπό τό μοτίβο αὐτό, τό ὁποῖο ἐπαναλαμβάνεται καί παραλλάσσεται ποικιλοτρόπως. Τό κλίμα ἀλλάζει στό ἐπόμενο μέρος ὅπου παρατίθενται δύο τρυφερές καί γαλήνιες μελωδίες, καί πού ὥστόσο δέν ἀποκλείει τή διακριτική παρουσία τοῦ γνωστοῦ ρυθμικοῦ μοτίβου τοῦ πρῶτου μέρους. Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καί στό τρίτο μέρος, ὅπου τό μοτίβο ἐμφανίζεται παραλλαγμένο, ἐνῶ ὁ Beethoven, προχωρώντας σέ μιὰ ἀκόμα καινοτομία, τό χρησιμοποιεῖ ὡς συνδετικό κρίκο γιά τήν μετάβαση στό τελευταῖο μέρος τοῦ ἔργου, τό ὁποῖο καταλήγει σέ μιὰ θριμβική μελωδία μέ χαρακτηριστικά ἐμβατηρίου.

Α.Γ.



ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΜΙΑ ΦΩΝΗ ΦΩΤΕΙΝΗ

Ἀγαπητές «Ἀκτίνες»,

Εἶναι ἀλήθεια καί κανείς δέν ἀμφισβητεῖ ὅτι, ἡ χώρα μας περνᾷ πάρα πολύ δύσκολες ἡμέρες καί εἶναι πολλά τὰ αἷτια τῶν δυσκολιῶν αὐτῶν. Εἶναι οἰκονομικά μέ τόν γενικό ὄρο τῆς λέξεως αὐτῆς, ἀλλά κατά τή γνώμη μου καί τή γνώμη πολλῶν ἄλλων, εἶναι κυρίως ἠθικά.

Μετά μεγάλης λύπης μας, παρακολουθοῦμε τόν συνεχή διασφυρμό τῆς χώρας μας, ἀπό πολλούς οἰκονομικούς ἀναλυτές, κυβερνητικούς παράγοντες καί δημοσιογράφους διαφόρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, ἀλλά καί ἄλλων ἐκτός Εὐρώπης χωρῶν.

Μέσα στόν καταγισμό τῶν δυσφημιστικῶν ἀναφορῶν, ἔρχεται καί μία φωνή ἀπό μία ἰταλίδα καθηγήτρια τοῦ Ἀρχαίου Ρωμαϊκοῦ καί Ἑλληνικοῦ Δικαίου στό Πανεπιστήμιο τοῦ Μιλάνου: «Εἴμαστε ὅλοι Ἕλληνες». Ἡ κ. Εὐα Κανταρέλα, ζητᾷ, σέ ἄρθρο της στήν ἐφημερίδα «Κοριέρε Ντέλα Σέρα», ἀπό τήν Ε.Ε. νά ἐπιδείξει ἀλληλεγγύη πρὸς τήν Ἀθήνα. Ὅπως διαβάζουμε τήν εἰδηση στήν «Καθημερινή» τῆς 17ης Φεβρουαρίου 2010, «Μέ μία σύντομη ἀναδρομή στόν 19^ο αἰῶνα, ἀλλά καί

στήν κλασσική περίοδο, θέλει νά ὑπενθυμίσει στούς Ἑρωπαίους τό χρέος τους πρὸς τήν Ἑλλάδα. Παράλληλα, στέλνει μήνυμα ὅτι σήμερα πρέπει νά ἐπιδειχθεῖ οὐσιαστική ἀλληλεγγύη πρὸς τήν Ἑλλάδα». Γράφει ἐπίσης στό ἄρθρο της ἡ κ. Κανταρέλα: «Τό 1821 γινόταν ἀναφορά στό ἑλληνικό θάυμα, στή χώρα πού κατά τόν 5^ο αἰῶνα εἶχαν ἀνθήσει ἡ φιλοσοφία, ἡ ἱστοριογραφία, οἱ τέχνες καί ἡ δημοκρατία». Γιά τή στάση τῆς σημερινῆς Εὐρώπης ἀπέναντι στήν Ἑλλάδα, ἀναφέρει ὅτι «ξαφνιάζει ἡ σημερινή Εὐρώπη, ἡ ὁποία μοιάζει ἀδιάφορη ἀπέναντι στή μοίρα τῆς χώρας πού λειτούργησε ὡς κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ».

Εἶναι πράγματι μία φωνή, φωτεινή μέσ' στό σκοτάδι τῆς ἀνυποληψίας πρὸς τήν Ἑλλάδα, τή χώρα πού ἔδωσε τόν πολιτισμό, ἀλλά πού οἱ σημερινοί καίτοι τοί της δέν ἐκτιμοῦν ὅσο θά ἔπρεπε τή μεγάλη κληρονομιά τῶν προγόνων των καί ἔχουν, μετά μανίας, πέσει στό κυνήγι τοῦ χρήματος καί στήν ἀπόλαυση μιᾶς εὐδαιμονικῆς ζωῆς, γεγονότα πού ὁδήγησαν στή σημερινή κρίση.

Φιλικότατα

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Ὁμότιμος Καθηγητής Γεωπονικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΟΡΕΙΑ

Ἀγαπητές «Ἀκτίνες»,

Μέ τήν εὐκαιρία τῆς Β' ἔκδοσης τοῦ Τόμου «Ἑλληνορθόδοξη Πορεία», μέ ἐπιμέλεια τοῦ πολιτικοῦ ἐπιστήμονα κ. Κων. Χολέβα καί χορηγία τῶν σουπερ-μάρκετ Δούκας, ἔγινε εὐρύτερα γνωστή μιά σειρά κειμένων: Φῶτα Πορείας – Καθ' ὁδόν – Στό Σταυροδρόμι παρελθόντος καί μέλλοντος – Προσανατολισμός στήν Ἑλπίδα – Κείμενα Ὁδοδείκτες ἀπό ἐκλεκτούς Ἑργάτες τοῦ Πνεύματος, πού ἐμφοροῦνται ἀπό τήν Χριστιανική Ἀποκάλυψη.

Στίς δύσβατες ἀτραπούς πού πορευόμαστε, στήν ἀρχή τῆς 3ης χιλιετίας μ.Χ. ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητη προσφορά – ὁδηγό ἢ συνάντηση τοῦ ἀναγνώστη μέ τά 58 κείμενα αὐτοσυνειδησίας καί ἐλπίδας.

Νά εὐχηθοῦμε τήν καλύτερη ἀπήχηση τῶν μηνυμάτων τῆς «Ἑλληνορθόδοξης Πορείας», στίς καρδιές τῶν ἀναγνωστών, ἐντός καί ἐκτός Ἑλλάδος καί τήν καρποφορία τους «εἰς γῆν ἀγαθήν».

Μέ ἐκτίμηση,
ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΚΑΤΣΟΜΗΤΡΟΣ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

Κύριε διευθυντά,

Γιά δέκατη χρονιά ἔχουμε τή χαρά νά πάρουμε τό ἡμερολόγιο τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἑνώσεως. Καί τό ἐφετεινό ἄριστα φροντισμένο καί καλαίσθητο. Μένω μέ εὐγνωμοσύνη στά εὐσύνοπτα κείμενα μέ τόν πνευματικό

τους πλοῦτο. Προλογίζει ὁ κ. Ἰωάννης Ἀγγελόπουλος, Διδάκτωρ Θεολογίας – Λυκειάρχης, τακτικός συνεργάτης τῶν Ἀκτίνων. Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Παπαθανασίου, Ἱεροκήρυκας τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν, συνδέει τό θέμα τοῦ ἡμερολογίου, τό «Εὐχαριστῶ», μέ τήν Θεία Εὐχαριστία. Στό μήνα Μάιο καταχωρεῖται ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίο «Πατερικές Ἐμπειρίες» τοῦ π. Νικήτα Βουτυρᾶ, Προϊσταμένου τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «ΖΩΗ». Ἀπόσπασμα πνευματικῆς ἐμπειρίας.

Μεστά πνευματικοῦ περιεχομένου καί τά κείμενα τῶν ἄλλων διακεκριμένων προσώπων πού καταχωροῦνται στοὺς ἄλλους μήνες.

Ἐπώνυμοι καί ἀφανεῖς, φοιτητές καί πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, ἄνδρες καί γυναῖκες, νέοι καί ὄριμοι, ἐκπρόσωποι τῆς ποιμένουσας Ἐκκλησίας καί λαϊκοί, πού ἔχουν περάσει ἀπό τίς τάξεις τῆς Χ.Φ.Ε., μᾶς προσφέρουν αὐτό τό ὠραῖο ἔργο. Τοὺς εὐχαριστοῦμε ἀπό καρδιάς.

Καθώς τό ξεφυλλίζουμε καί μελετοῦμε τά κείμενα βάζει στήν καρδιά καί στά χεῖλη μας τό ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ πρὸς τόν Θεό καί πρὸς ὅλους ὅσους μέσα σ' αὐτό τό Χριστιανικό Ἔργο φώτισαν καί φωτίζουν τήν πορεία μας πρὸς τό Φῶς.

Ἀξιέπαινη καί γιά κάτι ἄλλο ἡ Χ.Φ.Ε. Οἱ εἰσπράξεις ἀπό τήν διάθεση τῶν ἡμερολογίων αὐτῶν διοχετεύονται

στην Ὁρθόδοξη Ἱεραποστολή στην Ἀφρική.

* * *

Φῶς ἀλήθειας, ἐλπίδας καί ἀγάπης ἐκπέμπει πενήντα χρόνια τώρα ὁ Ἱεραποστολικὸς Σύλλογος «ΠΕΙΡΑΪΚΟΣ ΦΑΡΟΣ». Μὲ ἓνα ἐξ ἴσου καλαίσθητο ἡμερολόγιο τοῦ 2010 καταγράφει συνοπτικά τὴν ἱστορία τοῦ Πειραιᾶ καί τὴν πολυσχιδὴ πνευματικὴ καί κοινωνικὴ προσφορά τοῦ ΠΕΙΡΑΪΚΟΥ ΦΑΡΟΥ.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πειραιῶς κ. Σεραφεῖμ, πού καταχωρεῖται στὸ ἡμερολόγιο, ἀναγνωρίζει τὸ σημαντικὸ ἔργο πού ἔχει συντελεσθεῖ καί εὐχεται νὰ ἀναδεικνύει αὐτὸν ἐν Πειραιεῖ, ὄντως φάρον τηλαυγὴ τοῦ αἰωνίου καί ἀφθίτου Εὐαγγελικοῦ, Θείου φωτός».

Καί σ' αὐτὸ τὸ ἡμερολόγιο τὸ «Εὐχαριστῶ» ἔχει τὴν θέση του. Τὰ ἀνώνυμα κείμενα ὑπενθυμίζουν καί πληροφοροῦν γιὰ τοὺς τομεῖς δραστηριότητος (Τεχνικὲς Σχολές, κοινωνικὴ πρόνοια, στήριξη οἰκογένειας, λατρευτικὲς εὐκαιρίες, πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις) τοῦ ΠΕΙΡΑΪΚΟΥ ΦΑΡΟΥ. Δικαίως καταχωρεῖται καί ἓνα, σύντομο κατ' ἀνάγκην, κείμενο γιὰ τὸν ἀείμνηστο, σεβαστὸ μας Ἀλέξανδρο Βάμβα, μέλος τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «ΖΩΗ». Οἱ πνευματικὲς ὀφειλές μας πρὸς τὸν ἀκάματον αὐτὸν ἐργάτην τοῦ Λόγου καί τοῦ καλοῦ πάμπολλες.

Μέ τιμὴ,
ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ
Οἰκονομολόγος



«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἑνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθῆναι, Τηλ. 210.32.35.023. Ἐκδότης καί Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθῆναι. Ὑπεύθυνη Τυπογραφείου: Μαρία Κ. Τσινταράκη, Γαμβέττα 12, 106 77 Ἀθῆναι, Τηλ. 210.38.05.816. Τιμὴ τεύχους ΕΥΡΩ 1,50. Ἐτησίᾳ συνδρομή, Ἑσωτερικοῦ ΕΥΡΩ 15, Ἐξωτερικοῦ ΕΥΡΩ 30. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καί διθλοκρίσιαι δὲν δημοσιεύονται. www.xee.gr. ΚΩΔΙΚΟΣ 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθῆναι, Μάρτιος 2010

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» κυκλοφοροῦν:

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ
ΦΩΤΑ ΚΑΙ ΣΚΙΕΣ
Δοκίμια πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ
**ΤΟ ΠΑΡΑΞΕΝΟ
ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑ**
Σκηνές καὶ χρονογραφήματα.

*

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ - ΠΑΛΑΙΟΥ
: **ΕΛΠΙΔΑΣ ΧΑΜΟΓΕΛΑ**
Χαριτωμένη ποιητική συλλογή.

*

ΕΛ. Χ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΑΡΙΤΣΗ
**ΟΤΑΝ Η ΕΥΛΑΒΕΙΑ
ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙ**
Ἡ γέννηση καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς πολυφωνικῆς
θρησκευτικῆς μουσικῆς στὴν Εὐρώπη.

*

Γ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑ
**Η ΣΥΓΧΥΣΗ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ ΜΑΣ
ΚΑΙ Η ΔΙΕΞΟΔΟΣ**

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ. Τ. 105 61
ΑΘΗΝΑΙ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

‘Από τις εκδόσεις «Η Δαμασκός» κυκλοφορούν:

ΑΡΧΙΜ. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Σύγχρονα μηνύματα για τρία κορυφαία θέματα.

*

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ

Περιλαμβάνει τη βιογραφία
του ποιητού και μελετήματα για το έργο του.

*

ΑΡΧΙΜ. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ

Κορυφαίοι του Πνεύματος «μαρτυρούν τη αλήθεια».

*

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητού Πανεπιστημίου

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ιστορία - Παιδεία

*

ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ

Γ' έκδοση

*

‘Εκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283